

Muştu

Müslüman Arnavutluk'un Sesi

www.muslumanarnavutluk.com

6 Şubat 2009 Cuma – Sayı: 38

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Merhaba derken,

Her şeyden evvel Sayın Recep Erdoğan'a Davos'ta gösterdiği insani duruş için teşekkür etmek istiyoruz. Tüm dünyanın gözleri önünde sergilenen bir tiyatronun son karesinde **'bunların hepsi oyun, gerçek ise Gazze'de!'** diye haykıran başbakanımızı destekliyor, bu insani çıkışının toplumun ve devletin tüm katmanlarında politik bir duyarlılığa dönüşmesini, bunun için çaba gösterilmesini, talep ediyoruz.

Müslüman Arnavutluk sizlere, Balkan halklarının kaderini ümmetin diğer parçalarından ayrı görmeyen, müşterek bir geçmişin müşterek bir geleceği inşa etmesi gerektiğine inanan bir çizginin takipçisi olarak seslenmeye başlamıştı ve bu çizgisinin tutarlılığı Filistin halkının imtihanında katilleri lanetleyen yüz milyonların birbirine kenetlenen yüreklerinin yeryüzünün her bir köşesini doldurmasıyla teyit edilmiş oldu. Bugün Filistin için atan yüreklerin bizim için de atacağına emin olabilirsiniz, ki Bosna Savaşı bunun da şahitliğini yapmıştı.

Ümmetten ayrı, ümmetin dışında bir gerçekliğin bizim gerçekliğimiz olmadığı bilincinin yayılması duasıyla;

Selam olsun...

07 Şubat 2009 C.tesi

FİLİSTİN

DAYANIŞMA

GECESİ

Yapabileceğiniz bir şey mutlaka var!

KAMU YAKARMA YARDIMI

DİĞER DEĞERLERİNİZİN

Abdi İpekçi Spor Salonu
Zeytinburnu
19.00 - 22.00
0212 501 31 31

PROGRAM
Karim Karim, Mustafa Kemal, Filistin Sanatçıları
Konuşmalar: Karim Karim, Mustafa Kemal, Mustafa Kemal

DESTEK VEREN KURULUŞLAR
KAMU YAKARMA YARDIMI, DİĞER DEĞERLERİNİZİN, KAMU YAKARMA YARDIMI, DİĞER DEĞERLERİNİZİN, KAMU YAKARMA YARDIMI, DİĞER DEĞERLERİNİZİN

186. E kur robët e Mi të pyesin ty për Mua, Unë jam afër, i përgjigjem lutjes kur lutësi më lutet, pra për të qenë ata drejt të udhëzuar, le të më përgjigjen ata Mua dhe le të më besojnë Mua.

187. Natën e agjërimit u është lejuar afrimi të gratë tuaja, ato janë prehje për ju dhe ju jeni prehje për ato. All-llahu e di se ju e keni mashtruar vetveten, andaj ua pranoi pendimin tuaj dhe ua fali gabimin. Tash e tutje bashkohuni me to dhe kërkonit atë që ua ka caktuar All-llahu dhe hani e pinin derisa qartë të dallohet peri i bardhë nga peri i zi në agim, e pastaj agjërimin plotësojeni deri në mbrëmje. E kur jeni të izoluar (në i'tikafë) në xhamia, mos t'u afroheni atyre (për marrëdhënie intime). Këto janë dispozitat e All-llahut, pra mos i kundërshtoni. Ja kështu, në këtë mënyrë All-llahu ua sqaron njerëzve argumentet e veta që ata të ruhen.

188. Dhe mos e hani pasurinë e njëri- tjetrit në mënyrë të palejuar, e as mos u paraqitni me te (me ryshfet) te gjykatësit për të grabitur në mënyrë të padrejtë një pjesë të pasurisë së njerëzve, kur ju e dini (se pa të drejtë po e hani atë).

189. Të pyesin ty për hënën e re (dhe fazat e saj) Thuaj: "Ato janë përcaktime të kohës prë njerëzi dhe për haxh. Nuk është mirësi të hyni nga mbrapa në shtëpitë por është mirësi kush ruhet (nga të këqiat). Në shtëpia hyni kah dyert e tyre dhe kinie frikë All-llahun që ashtu të gjeni shpëtim.

190. Dhe luftoni në rrugën e All-llahut kundër atyre që ju sulmojnë e mos e teproni se All-llahu nuk i do ata që e teprojnë (e fillojnë luftën).

191. Dhe luftoni ata kudo që t'i zini, dëboni prej vendit ata sikurse ju përzuani ata juve. Fitneja është më e rëndë se vrasja. Mos i luftoni ata pranë xhamisë së shenjtë (*Mesxhidul-Haram*) deri që ata t'ju luftojnë juve aty, e nëse ju sulmojnë, atëherë sulmoni edhe ju ata. I këtillë është ndëshkimi ndaj pabesimtarëve.

192. Dhe nëse heqin dorë, pra All-llahu është Mëkatfalësi, Mëshiruesi.

193. Vritni ata derisa të zhduket fitneja dhe të aplikohet feja vetëm për All-llahun. E në qoftë se ndalen (nga propaganda dhe lufta), atëherë lereni armiqësinë, përveç atyre që janë zullumqarë.

194. Muaji i shenjtë (i sivjetit) është për muajin e shenjtë (të vjetit), e shenjtëritë (shkelja e tyre) janë masë ndëshkuese. Pra, kush ju sulmon juve, kthenia sulmin atij edhe ju po në atë masë dhe kini frikë nga All-llahu e ta dini se All-llahu është me të devotshmit.

Olsi Jazexhi

Arnavutluk'ta İslamofobi'nin Politik Suiistimali (II)

İngilizce'den tercüme eden
Gürkan Biçen

Yakın yıllarda Arnavutların İslami kimliğine en çok saldıran Sosyalist Parti'li politikacı, 1997'den 2005 yılına kadar Arnavutluk'ta görevde bulunan ve halen ayrılmış olan başbakanı Fatos Nano idi. Onun partisi 1997'de Berisha'dan iktidarı aldığı o, hükümetinin tarihin 555 yıllık etkisini –açıkça Osmanlı dönemini ve onun şimdiki destekçilerini gösteriyor- tersine çevireceğini ilan etti. Bir yıl sonra o ilan etti ki, onun hükümeti, acımasızca, “politik, adi ve İslami suçları” ezecekti. Böylece o açıkça İslam'ı suç ile eşitledi. 2003 yılında, Elbasan Müslümanları namazgah mülklerinin Nano hükümeti tarafından alınışını protesto ettiklerinde, o, eğer ‘yeni namazgah veya politik fereceler için ki, biz geçmişte bıraktık, Kostandin Kristoforidhi veya Hacı Kamil için oylama olsa ilkini seç diyerek Elbasan halkına tahrikkar bir şekilde kafa tuttu. Bu metinden de anlaşılabilirdi gibi Nano, modernliği hicap düşmanlığı olarak resmeder ve Kostandin Kristoforidhi gibi Hıristiyan milliyetçileri öne çıkarırken , fereceyi (Müslüman kadınların iffetli giysisi) ve Osmanlı'yı seven savaşçı Hacı Kamil'in mekanını geçmişe ait olarak görür.

1998'de, Amerikalılar bazı Arapları terörist saldırılara karıştırdıkları şüphesiyle Arnavutluk'tan çıkardıklarında sosyalistlerin Berisha'yı uluslararası fundemantalizm ile ilişkili olmakla suçlamaları sebebiyle politik İslamofobi

Arnavutluk'ta yeni bir artış noktasına ulaştı. Amerikan hükümetinin terörizme karşı savaşıyla birlikte medyadaki İslam karşıtı konuşmalar da yükseliyordu ki bunu yapan sadece Sosyalist Parti değildi. Bazı Amerikalılar ile Soros'un desteklediği, Arnavutluk'ta faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları da böyle davranıyordu. Buna bir örnek Remzi Lani ve Fabian Schmidt tarafından *Albanian Foreign Policy between Geography and History*'de yayımlanan bir makalede bulunabilir. *Burada Lani, -Arnavut Medya Enstitüsü yöneticisidir- ve Açık Toplum Vakfı'nın yönetim kurulu ve Schmidt -bir Almandır-Berisha'nın hükümetinin o, Arnavutluk'u İslam Konferansı Teşkilatına soktuğundan bu yana anti-Amerikan ve anti-Avrupalı olduğu izlenimini verir.*

Soros destekli sivil toplum kuruluşlarının Arnavutluk'taki İslamofobiye teşvik edici rolü örnek olarak not edilebilir. Burada MJAFT isimli organizasyondan bahsedebiliriz ki o, Mapo isimli dergisi yoluyla Kasım 2006'da Hazreti Peygamber'in karikatürlerini yayımlamıştı. Bununla birlikte Soros'un desteklediği, komünizm sonrası Arnavutluk'taki İslamofobi'nin en açık ve rahatsız edici kişisel ve tahrik edici örneği Piro Misha oldu. Uzun bir süre Tiran'daki Açık Toplum Enstitüsü'nün yönetim kurulu başkanlığını yaptıktan sonra, Misha, *'Instituti i Dialogut Publik & Komunikimit' Soros'un parısıyla çalışır, son on yıl içinde bariz İslam karşıtı açıklamaları ile Arnavutluk basınında birçok tartışmaya sebep oldu. O, Arnavutluk'un İslam Konferansı Teşkilatı üyeliğine saldırmaya / dil uzatmaya; 'Arnavut İslamı' olarak etiketlediği şeyi 'Arap İslamı'ndan korumak için Arnavutluk Müslümanlarını Müslüman Dünya'nın kalanından, ve dahası Amerika'nın Irak'ı işgalini reddedenleri diğerlerinden izole etme çağrısına devam etti.*

Kadare'den farklı olarak, ki o Osmanlıların eski 'Türk İslamı'nı aşığılar, Misha 'Arap İslamı'ndan endişeleniyordu. Ona göre, bu 'Arnavut İslamı'nın yerini alıyor ve Arnavutluk'un ulusal güvenliğini tehdit ediyordu. Kadare gibi Misha da geçmişte eski bir komünist beslemeydi ve Osmanlıları şeytanlaştırmak, komünizmi savunmak için romanlar yazmıştı. Bununla birlikte, komünizmin düşüşünden sonra Misha, Kadare gibi, bazı paradigmatik değişimler geçirdi. Ve şimdi, en iyi artık onun için komünizm değil tercihen 'Hıristiyan' Batı'dır ki Hoca'nın eski güzel günlerinde olduğu gibi komünizm tarafından değil fakat 'Arap İslamı' tarafından tehdit edilmektedir. Çünkü Misha, kendisini Arnavutluk'taki doğru Avrupalı kültürün koruyucusu olarak görür. Arnavutluk'ta fırlayan /yükselen 'Arap İslamı'nı –nasıl Müslüman adamlar sakallarını uzatır ve Müslüman kadınlar başörtüsü takar- tehdit olarak algılar. Onun yazıları Arnavutluk medyasında olduğu kadar politikada da İslamofobiyi kışkırtıcı araçlar oldu ve birkaç Müslüman yetkililerinin başını çektiği kınamalara sebep oldu.

Misha'ya göre, başörtüsü takan Müslüman bayanlar bunu dini amaçlarla değil daha ziyade politik sebeplerle yapmaktadırlar. O, bunu; Gandhi'nin İngiliz kıyafetlerini çıkarıp geleneksel Hindu kıyafetlerini giyerek bağımsızlık hareketini başlattığı veya Mao nasıl Avrupalı kıyafetleri yasakladı ve Humeyni nasıl kadınların örtünmesini empoze etti ise bunlarla aynı hareket tarzı olarak düşünür. Bu sebeplerle Misha düşünür ki, Müslümanların sakaları ve örtüleri Arnavutluk'un Batı'dan ayrılmasını amaçlamaktadır. Misha'ya göre, örtülü kadınlar kıyafetlerini Batı ve Avrupa karşıtı ifade olarak ve 'dini politik amaçla seferber etmek' için kullanıyorlar. Bu sebeple o, 'Arnavut İslamı'nın 'Arap İslamı'nın pisliklerinden korunması sırasıyla, devletin Arnavutluk'taki İslam'ın yönetimini ele almasını tavsiye eder.

Politik manipülasyonlar ki, Batının 'yabancı İslam' algısındaki korkuya karşı 'bizim İslam' Arnavut basınında baskın bir konsept olarak Sosyalist Parti'nin son on yıllık yönetimi boyunca kullanıldı. Piro Misha, İtir Kula, Mustafa Nano, Paskal Milo, Fatos Nano, Fatos Tarifa ve Damian Gjijnuri gibi kişiler Arnavutluk'taki İslamofobik baskının, özellikle İslam'ın 'Arnavut İslamı' ve 'Arap İslamı' şeklinde ikiye bölenlerin, ön sıralarında yer alan isimlerdir. Damian Gjijnuri, - 2005 yılında Kamu Düzeni Bakanlığı için Kabine Şefi olarak görev yapmış, Sosyalist Parti'nin yüksek rütbeli bir görevlisidir-Haziran 2004'de, California'daki Naval Yükseköğretim Okulu'nda Kadare'nin ve Sosyalistlerin 'Arnavutlar komünizmden ve İslam'dan aynı oranda acı çekti' ve Arnavutluk İslam Teşkilatı Örgütünün bir üyesi olmamalıdır tezlerini savunan, anormal / hatalı bir tez hazırladı. Arnavutluk'un İslam Konferansı Örgütüne üye olmasının Avrupa karşıtlığı anlamına geldiği Hollanda ve Birleşmiş Milletler'de Arnavutluk'u elçisi olarak hizmet veren Fatos Tarifa gibi Arnavutluk'un yüksek rütbeli sosyalist görevlileri tarafından rasgele ileri sürülmüştür. Ama Gjijnuri gibi sosyalistler iddia eder ki, Arnavutluk'taki Müslüman Toplum da onu kontrol etmek isteyen 'Arap İslamı' ve 'Arnavut İslamı' destekçileri arasındaki iç savaştan acı çekiyor. Onun yukarıda açıklanan tezinde, Gjijnuri, Arnavut yetkililerin Arnavutluk Müslüman Toplumu içindeki İslam'ın 'doğru' versiyonunu desteklemek zorunda olduklarını ileri sürer. Öyle ki, Kadare, Gjijnuri ve diğer sosyalistlerin Arnavutluk'ta yaratmak istedikleri İslam, tam bir İslam değildir.

Bugünlerde 'Yabancı İslam'a karşı bir 'Arnavut İslamı' uydurmacası ağırlıklı olarak Ortodoks Hıristiyan kontrolündeki Arnavutluk Sosyalist Partinin bir icadı olarak görülür. 'Arnavut İslamı' ki, İslamofobikler Arnavutluk'un sahip olmasını ister, tam olarak İslam değildir.

Fatos Tarifa'nın, Kadare'nin 2006'da İslam'a saldırmasını savunduğu bir röportajında belirttiğine göre, o, 'Arnavut İslamı'nı bir 'İskoç veya Viski İslam' olarak tanımlıyordu. Kadare'ye göre, 'Türk İslamı', 'Arnavut İslamı'na tehlike bulaştıran, bütün kötülüklerin anası olarak resmediliyorken, Piro Misha, Fatos Nano, Damian Gjknuri ve diğer sosyalist aparatçıklara göre 'Arap İslamı' şişenin içinde kalmak zorunda olan kötü cindir.

İlir Kulla, 2005'deki Nano hükümetinin dini işler komitesi başkanıydı, siyasal bir doğru olarak 'Arnavut İslamı' yaratmak için onun hükümetinin Arnavut Müslümanları İslam Dünyası'nın kalanından birçok sebeple izole etme arzusunu açıkça ilan ederek gösterdi. O görevine başladığında Arnavut devletinin artık Müslüman Arnavutlara, Arnavutluk ile kültürel, etnik ve politik farklılıklar olan ülkeler için yurtdışında okuma izni vermek istemediğini ilan etti. Bir başka sebeple o, diğer kiliseler kendilerini istedikleri gibi yönetme hakkına sahipken, Arnavutluk Müslüman Toplumu'nu devlet kontrolü altına almak istedi.

Yukarıda bahsedilen İslamofobiler, bir sosyalist destekçi ve Açık Toplum Vakfı yönetim kurulu üyesi olan Mustafa Nano tarafından 2002'de önerilen, 'Yabancı İslam' olarak isimlendirilene karşı 'Arnavut İslamı'nı korumak veya yaratmak, 'Arnavutluk'un Müslüman Meselesi' çalışmasıyla ilişkilidir. 2002'de basılan çalışmada o, Arnavutluk'un tümünde Müslümanların olmadığını ve İslam'ın kalıntılarının da, ki ülkeyi terk etmişti, er veya geç galip Batı tarafından söküleceğini ilan etti:

'Bizim Batılı yöneticilerimiz küçük bir stratejik çaba ve bazı mekanizmaların faydalı yardımıyla, onlar etkili ve şiddetli olabilir, Arnavutlar onların eski dinlerine

dönebilirler. Ama bugünlerde Batı'nın işlerine ihtiyaç yok. De-İslamizasyon süreci, sadece bu dini kimliği silmeyi arzulayan elitist ve kendimizi yeniden Avrupa içinde keşfetme arzusu sebebiyle değil ama yine zengin ve güçlü Batı'nın hoş tazyiki sebebiyle de tabii olarak işliyor.

Bu bakış açısına göre, 11 Eylül sonrası Arnavutluk'taki partilerin ve Arnavut medyasının ürettiklerinin okunmasından anlaşılacağı üzere, İslam bütünüyle kötücül bir şey olarak değerlendirilebilir. *Zëri i Popullit* gazetesi, Sosyalist Parti'nin sözcüsüdür, Arnavutluk Demokratik Partisi'nin lideri Sali Berisha'ya 'Müslüman Berisha' gibi sözlerle sürekli olarak saldırıyordu. Tiran belediye başkanı Edi Rama, Tiran'ın ve Arnavutluk'un politik durumunu 'Kandaharizasyon' olarak karşılaştırıyor ve Berisha ve destekçilerini Suriye ve Libya'dan gelen generaller olarak suçluyordu. Diğer tarafta Berisha rakiplerini İslamcı teröristler olarak yaftalarken (böyle yapıyordu). Böylece o, Entegrasyon için Sosyalist Hareket (*Lëvizja Socialiste për Integrim*) lideri, eski başbakan İlir Meta'yı 'Şeyh Metullah', ulusal televizyon yöneticisini 'Molla Ömer' ve Tiran belediye başkanını 'Edvin Yasin El Kadı' olarak isimlendirdi. Ervin Hatibi, tanınmış Müslüman yayıncı, İslamizasyon muhaliflerinin şiddetli muameleleri kadar basınıımızdaki çekişmelerinde İslam'a menfi çağrışımlar kattığını söyledi.'

Arnavutluk'ta İslamofobi medyatik olarak, onların milli ve dini trajedilerinden birisini Arnavutların büyük çoğunluğunun Müslüman olması gerçeği olarak gören Kuzey Arnavutluk'un Katolik entelektüelleri ve onların medyası

tarafından da üretiliyor. 1991'den sonra onlar sürekli olarak Arnavutluk'un İslamizasyonuna ve Arnavutluk'un İslam Konferansı Örgütüne üyeliğine saldırdılar. Katolikler için İslami kötülüğün çeşitleri İslam'ın komünizm ile kıyasından İslam Konferansı Örgütüyle ilişki ile Bin Ladin ve El Kaide'ye kadar bir alana yayılır. Katolikler Arnavutluk Müslümanlarını sıklıkla gerçek Müslümanlar olmamakla yaftalar ve onların Türkler tarafından zorla İslam'a sokulmakla itham ederler ve dolayısıyla Hıristiyanlığın Arnavutların gerçek kültürel kimliği olduğunu iddia ederler.

Bu, İslam'ın kötülük ile eşitleniyor olması, Arnavutluk'ta şiddetlice pazarlanan bazı gazetelerin yazı başlıkları yoluyla da anlaşılabilir. Şunlar gibi başlıklar: "Arnavutluk için İslami tehlike", "İslam Arnavutluk'ta terör ve şiddet ile yayıldı", "Arnavutluk İslamcı cephanenin deposudur", "Arnavut Müslümanlar sultanların haremının soyundan gelen kimselerdir", "Allah kiliseleri yıkar", "Allah'ın çocukları bölünüyor". En dikkatsiz gözlemciler dahi, Hıristiyanlar ve eski komünistler sebebiyle, komünizm sonrası Arnavutlukta kökleşen, İslam hakkındaki cehaletin ve nefretin yükselen seviyesini anlayabilir.

Başkan Alfred Moisiu ve Arnavutluk Müslüman Forumu

Komünizm sonrası Arnavutluk'ta Müslümanlara karşı en büyük İslamofobik saldırı 10 Kasım 2005'de o zamanın Arnavutluk Cumhurbaşkanı Alfred Moisiu tarafından Oxford Forum'da "Arnavutların geleneğinde dinler arası tolerans" isimli konuşması sırasında yapılmıştı. Konuşmasında başkan diğer şeylerin arasında; "Arnavutluk'taki İslam orijinal bir din değildir. O, daha ziyade, ülkeye Osmanlı ordusu tarafından getirilmiştir." ve "Arnavutluk'ta İslam kendi sürecinde yayılmadı ve o yerleşik bir din değildir ama onu getirenlerin dillerinden ve dini

edebiyatından intikal eden bir eğilimdir." ve devamla "Kural olarak, Arnavutluk'taki İslam yüzeyseldir. Eğer siz herhangi bir Arnavut'u hafifçe kazırırsanız onun Hıristiyan köklerini açığı çıkarırsınız", dedi

Başkan devamla, "Arnavutluk'taki her Müslüman'da Hıristiyanlığın 15 yüzyılını bulacaksınız." Ve yine "Bizim ülkemizin çoğunluğunun Müslüman olduğu doğru değildir" ama "bu dinsel çağlı bakış açısıyla bütün Arnavutlar Hıristiyan'dır", dedi. Başkan yine dedi ki, "Hükmedilebilir ki, Osmanlı'nın politik, askeri ve dini aygıtlarının görülene kadar ortalama bir Arnavut için önemli olan şey samimi bir Hıristiyan olmaktı"

Başkan Moisiu'nun İslam'a yönelik saldırısında onun Osmanlı yönetiminden kalan bir şeyden daha fazla bir anlamı olmadığı, Arnavutluk Müslümanlarının tam anlamıyla Müslüman olmadıkları ve her Arnavut'un özünde Hıristiyan olduğunun iddia edilmesi yeni kurulan savunma organizasyonu Arnavutluk Müslüman Forum'u öfkelenirdi. Müslüman Forum Moisiu'nun konuşmasını Arnavutluk'taki bütün büyük medya vasıtasıyla protesto etti ve başkandan derhal özür dilemesini talep etti.

Bu gibi tuhaf açıklamalar çok dinli bir milletin devlet başkanından geliyor olmasına rağmen Moisiu düşüncesiz sözleri için asla pişmanlık belirtmedi ancak yanlış anlaşıldığını söyledi. Bununla birlikte Arnavutluk Müslüman Forumun protestoları İslamofobiye ve ayrımcılığa karşı mücadelede komünizm sonrası Arnavutluk tarihinde yeni bir gelişmeydi. Arnavutluk Müslüman Forumun protestoları Arnavutluk çıkışlı bütün medya, başkanlık, uluslararası organizasyonlar, elçilikler ve mail listelerine gönderilen çok sayıda mektup, makale, e-mail ve telefon yoluyla yapılıyordu. Yine de, dünyada dini özgürlükleri savunduklarını iddia eden,

Amerikan Devlet Bakanlığı ve diğer batılı organizasyonlar Arnavutluk Müslümanlarının onların Bush(ist) sevgisiyle dolu başkanları ile ilgili endişelerini dikkate almakta başarısız oldular.

İslamofobi 2005 yılında tolere edilemez bir seviyeye ulaştığında, Arnavutluk Müslüman Forum Arnavutluk medyasında Müslüman karşıtı nefret ve İslamofobik açıklamaları ve sorumluluğa ilişkin devam eden gündem ile Arnavutluk kamuoyundaki değişimi izleyen bir süreç başlattı. Arnavutluk Müslüman Forum, İtir Kula'nın devletin laik – tarafsız yapısını bozmak, dine ve Müslüman Toplumun içişlerine doğrudan müdahale etmek arzusu ve yine Tiran belediye başkanı Edi Rama'nın Hafız Sabri Koçi hakkındaki sözlü sataşmaları gibi İslamofobik saldırıları sürekli kınamaktadır. Yine Forum, Danimarka ile yaşanan karikatür krizinde ve İsmail Kadare'nin aşikar ırkçılığı ile İslamofobisi hakkında açıklamalar yapmıştır.

Bilinmektedir ki, 11 Eylül sonrası Arnavutluk'ta ikamet eden Müslüman kökenli bazı yabancı ülke vatandaşları, hiçbir suçlama olmasızın haksız bir şekilde ülkeden kovulmuş ve Müslüman Forum Arnavutluk'ta yaşayan Müslümanlara onun web sitesi ve konferanslar vasıtasıyla Arnavut veya yabancı olsalar da Forum ile temasa geçmeleri ve haklarını aramaları çağrısında bulunmuştur.

Arnavutluk Müslüman Forum İslamofobiyi takip etmede, bu davranışlar Avrupa Birliği organizasyonlarında gelse bile, karardır. 8 Haziran 2007'de, Brüksel'de yerleşik bir Arnavut gazeteci Avrupa Birliği'nin onun Müslüman nüfusu sebebiyle Arnavutluk'a müsamahakar olmadığı ve birliğe üye olmasına asla izin vermeyeceğini ima ettiğinde Forum tereddütsüz reaksiyon gösterdi. Onun üye gazetecileri Avrupa Birliği yetkilileriyle ve Avrupa Parlamentosunun Güneydoğu

Avrupa Delegasyonu başkanı ile temasa geçti Arnavutların dini kimliğinin Avrupa entegrasyonunda bir problem olmadığına dair güven vermelerini istediler.

Arnavutluk Müslüman Forumu, Kültürel Anıtlar Enstitüsü tarafından Amerikan Devleti Elçiliğinden sağlanan bir fonla Fatih Camii'nin kiliseye çevrilmesi yönündeki teşebbüslere dair endişelerini Tiran'daki Amerikan elçiliğine de yükseltti. Ve yakın zamanda o, şimdiki Demokratik hükümetin, kimlik kartları ve kilisenin ayrılığının korunması ve yine Arnavut milli kimliğinin Hıristiyanlaştırılması teşebbüsleri ile yüzleşilen işlerine karşı da endişelerini dile getirdi.

Ona göre İslamofobi bir bağnazlık ve İslam'a ve Müslümanlara olduğu kadar temel insan haklarına yönelik bir hastalıklı bakış açısidir. Arnavutluk Müslüman Forum Arnavutluk toplumu içinde ırkçılığın, İslamofobinin ve yabancı düşmanlığının tüm şekillerine karşı mücadeleye adanmıştır. Onun kuruluşundan ve reaksiyonlarından bu yana, Müslüman Forum dikkat etmiştir ki, Arnavutluk'taki İslamofobik rahatsızlıkta bir azalma vardır. O inanır ki, Müslümanları ve İslamofobikleri barışçıl kamuoyu tartışmalarında bir araya getirmek, hukuka aykırı davranışları yargıya taşımak ve İslamofobinin politik suiistimaline derhal son verilmesi yönünde çağrıda bulunmak suretiyle Arnavutluk Müslümanları, terörist fanatikler, Avrupa ve Amerika karşıtı yobazlar şeklinde yaftalanmaktan korkmaksızın ve yine inançları ve kökenleri sebebiyle kendi öz vatanlarında istenmeyen yabancılar duygusuna kapılmaksızın özgür vatandaşlar olarak yaşayacaklardır.

H. Yıldırım
Ağanoğlu

Balkanlarda Gc Gerçeği ve Bölgeden Türkiye'ye Gcler

BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE
BAŞKANLIğI,
RUMELİ ARAŐTIRMALARI GRUP BAŞKANI

(İHH tarafından 18 – 19 Ekim 2008 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen Balkan Sempozyumunda sunulan bu tebliğ Sempozyum Kitabından alınmıştır.)

Balkanlarda gc gerçeği

Şüphesiz gc hadisesi hangi millet ve din mensubunun başına gelirse gelsin bir insanlık dramıdır. Dolayısıyla tarihî olaylar neticesinde milletlerin zorla yer deđiŐtirmeleri hadisesleri insanların hafızasından kolayca silinmemekte ve çeşitli izler bırakabilmektedir. Rumeli'den Anadolu'ya yönelik gcler, Avrupa tarihinde son c yüzyıldır görülen en büyük felaketlerden olması hasebiyle hatıralarda canlılığını korumaktadır. Gc, kelimenin kökü itibarıyla gcmeyi, yıkılmayı, insanın köküyle bağının koparılması anlamlarını da içinde barındırmaktadır. İnsanın hayat hakkını elinde görme, boyun eğdirme, güce zorlama, Şiddet kullanma ve son aŐamada savaş olarak Őekillenen silsilenin belki de en haysiyetsiz merhalesi güce zorlamadır.

Balkanlar, tarih boyunca medeniyetler arası iliŐkilerde âdeta bir kavŐak, bir köprü konumundadır. Avrupa ve Asya arasında bir geçiŐ noktası olması hasebiyle her zaman iŐlek bir coğrafya olmuştur.

Balkanlar, Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesiyle (MS 395) Ortodoks ve Katolik mezheplerinin de bölünme noktasını teşkil etmiştir. Ortodoksluğun merkezi Bizans, Katolikliğin merkezi ise Roma olmuştur. Dinî yapı olarak baktığımızda, c semavi din olan Müslümanlık ve Hıristiyanlığın Balkanlarda hâkim dinler olduğunu, Museviliğin de birçok Balkan Őehrinde tarih boyunca var olduğunu bilmekteyiz. Müslümanlık ise Sünnilik ve BektaŐilik bağlamında Balkanlarda yaŐanmaktadır. Bölgedeki Hıristiyanlık mezhepleri arasında en önemlisi Ortodoksluktur, ikinci olarak da Katoliklik gelmektedir. Osmanlı'nın Balkanları fethetmesiyle mezhepler arası keŐiŐme, dinler arası keŐiŐme noktasına dönmüştür.

Doğal olarak bu kadar din, mezhep ve ırkın bir arada yaşadığı coğrafyanın tarih boyunca huzurlu olduğunu söylemek de mümkün değildir. Savaşlar, bölgenin etnik, dinî ve kültürel yapısını sürekli deđiŐtirmiŐtir. Balkanlarda savaŐlardan kurtulan yerler sadece ulaŐılmaz dağ köyleridir. Bu coğrafyadaki her Şehrin tarihini incelediğinizde büyük yıkımlar içeren savaşları görmemiz mümkündür.

1800'l yıllara gelindiğinde Balkanlar, stratejik açıdan Slav ve Germen nüfuz alanlarının keŐiŐtiđi noktayı oluşturmuştur. Özellikle Rusya'nın Ortodoksların hamisi olma yolunda ilerlemesiyle Balkan Slavlarını kullanması, Osmanlı Devleti'nin başına epey gailleler açmış ve neticede Balkan devletiklerinin bağımsızlığı ve Osmanlı'nın bölgeden çekilmesiyle sonuçlanmıŐtır.

İŞte, yaşanan bu savaşların ve sonrasındaki sınır deđiŐikliklerinin kaçınılmaz sonucu gclerdir. Gc, Balkanların tarih boyunca değişmeyen kaderi ve gerçeğidir. Gc sadece savaşlar sonrasında yaŐanmamıŐtır. Hkim gücün otoritesini kabul ettirmek için yaptığı baskılar, sonuç vermezse

zulümler ve sistematik soykırımlar göçün en önemli sebeplerindendir. Bunun yanında salgın hastalıklar, coğrafyanın yaşanılabilirliği sınırlaması, din ve dil özgürlüğü ile ekonomik sebepler de göçün diğer tetikleyici unsurlardır.

Roma İmparatorluğu'nun Doğu ve Batı Roma olarak ikiye ayrılmasından sonra, Bosna bölgesi Balkanlarda bir kırılma noktası meydana getirmiştir. Bu kırılma noktası Katolik ve Ortodoksluğun tabii ayrımı olmuş, Osmanlı dönemi Avrupa'sında ise Hıristiyanlık ile Müslümanlığın genel sınırları hâline gelmiştir.

"Od Jadrana do Irana nece biti Muslimana/Adriyatik'ten Iran'a kadar Müslüman kalmayacak" sözü ve anlayışı, Balkanlarda göçten en fazla etkilenen dinin Müslümanlık olduğu gerçeğini ortaya koyar. Yaklaşık beş asır bölgede hâkim din olan İslam'ın başka din ve toplumlara gösterdiği yaşama hakkı ve dinî özgürlükler, tarafsız Batılı tarihçilerce de kabul edilmektedir.

Ancak aynı yaşama hakkı ve özgürlükler Türk, Arnavut ve Boşnak Müslümanlara çok görülmüştür.

Şüphesiz göç meselesi sadece Müslümanların değil, Hıristiyanların da en önemli sorunlarından birini oluşturmuştur. Bunlara birkaç örnek vermek gerekirse: 1912-13 Balkan Harbi sonrasında sınırlar değişmiş ve etnik yapı altüst olmuştur. Bulgaristan'a bırakılan Batı Trakya bölgesinin I. Dünya Savaşı'ndan sonra Yunanistan'a verilmesiyle bu bölgeden Bulgarlar Bulgaristan'a, Bulgaristan'da kalan Rumlar da Yunanistan'a göç etmiştir.¹ 1924 Mübadelesi'yle

¹ Mesela Yunanistan'a 1923-1928 tarihleri arasında Bulgaristan'dan 49.027, Sovyetler Birliği'nden 58.526, Sırbistan, On iki adalar ve diğer ülkelerden 10.080 olmak üzere toplam 117.633 Rum göç etmiştir. Bkz. M. Murat Hatipoğlu, Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954 (Ankara, 1997): 326.

Türkiye'deki Ortodokslar Yunanistan'a, Yunanistan'daki Müslümanlar da Türkiye'ye göç etmiştir.

Makedonya coğrafyasında köy ve şehirlerde yaşayan Ulahların çekim alanı da son 100 sene içinde Romanya olmuştur.

Katolik Hırvatlar ve Ortodoks Sırlar arasındaki dinî hoşgörüsüzlük nedeniyle Hırvatistan ile Sırbistan arasında gerek II. Dünya Savaşı sırasında gerekse bağımsızlıkların ilan edildiği 90'lı yıllarda çeşitli göçler yaşanmıştır. Yugoslavya devleti zamanında uygulanan iskân politikası gereği Kosova'ya yerleştirilen Sırların 1999 sonrasında Sırbistan'a göç etmeleri, Miloşeviç vb. politikacıların icraatlarının tabii bir neticesi olmuştur.

Diğer bir Balkan ülkesi olan Arnavutluk'ta yaşayan fakir insanlar ise işsizlik vb. ekonomik sebeplerden dolayı Yunanistan ve İtalya'ya göç etmektedirler.

Balkanlarda tarih boyunca değişmeyen göç gerçeğine kısaca değindikten sonra tebliğimizin esas konusu olan Türkiye'ye yönelik göçleri iki bölümde inceleyeceğiz: Bunlar, Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde yaşanan göçlerin genel değerlendirmesi olacaktır.

Osmanlı döneminde Rumeli'den Türk göçlerinin genel değerlendirmesi

Osmanlı Devleti'nin hayatiyetini sürdürdüğü zaman içinde, tarafsız tarihçiler ve arşiv belgelerinin de doğruladığı üzere, gayrimüslimlere yönelik planlı, sistematik bir etnik soykırım uygulanmamıştır. Yaşanan bazı yerel hadiseler ise olayı hiçbir zaman genelleştirmez. Buna karşın Osmanlı yönetiminin Balkanlarda zaafa uğraması sonucunda Müslüman ahali çeşitli vesilelerle katliam, baskı ve zorlamalar nedeniyle göç etmek zorunda kalmıştır. Son iki yüzyılda Osmanlı

Devleti'nin sivil nüfusunun dörtte biri, Balkanlar ve Kafkaslarda meydana gelen etnik ve dinî soykırım ile buna bağlı gerçekleşen göçler neticesinde azalmıştır. Bu, yaklaşık beş milyon insana tekabül etmektedir. Bu kadar masum insanın hayatını kaybetmesinin sebeplerine, medeni ülkeler olduğunu iddia eden Batılı tarihçilerden birkaçı haricinde kimse değinmemiş ve Batı kamuoyunda sadece milyonlarca Ermeni ve Rum'un vahşi Türklerce (!) öldürüldüğü iddiası yer almıştır.

Göç ve göçmen meselesi Türkiye'nin son 300 yıllık tarihindeki en önemli problemlerin başında gelmektedir. Bilindiği üzere göç, kişinin yeni şartlara daha iyi uyum sağlayabilmek amacıyla ya da tabii, iktisadi, siyasi ve benzeri mecburiyetler neticesinde yaşadığı cemiyeti ve sosyal çevreyi değiştirmesi, bir başka çevreye, yabancı olduğu çevre ve insan topluluğuna katılması hadisesidir. Göçü cemiyetteki diğer yer değiştirmelerden ayıran başlıca ölçü, göç edenin eski sosyal ve ekonomik ilişkilerini değiştirmesi ve yeni yerleşim yerinde, yeni sosyal ve ekonomik ilişkiler kurmasıdır.²

Orhan Gazi'nin oğlu Süleyman Paşa zamanında Gelibolu'daki Çimpe Kalesi'nin alınıp (1352) Rumeli'ye adım atılmasından sonra Osmanlı Devleti 17. asra kadar sürekli fetihlerle büyümüştü. Bu büyüme esnasında Anadolu'daki Türk nüfusun önemli bir kısmı da Balkanlara yerleştirildi. Fakat bu büyüme ilk defa 1689'da Üsküp gibi Türk ve Müslüman nüfusun yoğunlukta bulunduğu bir şehrin yakılıp halkının göçmen durumuna düşürülmesiyle durdu ve Balkanlardan Anadolu'ya doğru bir göç süreci de böylece başlamış oldu. 300 yıldır yaşanan göçün en önemli sebepleri arasında; Türk ve Müslüman unsurlara karşı yöneltilen akla hayale gelmeyecek mezalim, dinî baskılar

ve bölge Hıristiyanlarının, göç edecek muhacirlerin mal, mülk, çiftlik, tarla, hayvan kısaca her şeylerine sahip çıkma isteği sayılabilir.

Avusturya'ya karşı yapılan başarısız savaşların ardından, kaybedilen toprakların Türk ve Müslüman ahalisi de ilk defa olarak iç kesimlere göç etmek zorunda kalmıştır. Bu savaşlar neticesinde Üsküp ve civarından kaçan halk, geçici olarak Sofya ve Serez'e doğru göç etmiş, ahali ancak 1689'da Fazıl Mustafa Paşa'nın Sadrazamlığı zamanında yerlerine döndürülmüştür. Üsküp'ün yaşadığı bu büyük sıkıntıdan sonra tekrar canlanması, ne ilginçtir ki mağlubiyetle biten 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi'nden sonra olmuştur. Böylece Üsküp iki yüz yıllık bir duraklamaya girmişken bu savaş neticesinde çok sayıda muhacirin buraya yerleştirilmesi ve demiryolunun faaliyete geçmesiyle yine büyük bir merkez hâline gelmiş ve canlanmışır.³

Osmanlı'nın Avrupa'dan geri çekilmesiyle göç süreci hızlanmış ve 1774 Küçük Kaynarca Anlaşması'ndan sonra Kırım'ın kaybedilmesiyle 1800'lere kadar devam eden zamanda 500.000'e yakın insanın Anadolu ve Rumeli'nin muhtelif yerlerine göç etmesiyle sonuçlanmışır.⁴

Fransız İhtilali'nden sonra gelişen milliyetçilik cereyanları ve bazı durumlarda Osmanlı mahalli idarecilerinin kötü yönetimi neticesinde Sırp, Hırvat, Rum ve Bulgarların da bundan etkilenip Türk ve Müslümanlara karşı yaptıkları mezalim neticesinde, sadece 1806-1812 arasında 200.000'e yakın Müslüman, muhacir durumuna düşmüştür.⁵

³ Nesimi Yazıcı, "Salih Asım'ın Eserlerinde Üsküb", Tarih Boyunca Balkanlardan Kafkaslara Türk Dünyası Semineri Bildiriler (İstanbul, 1996): 54.

⁴ Yusuf Halaçoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun Iskân Siyaseti ve Aşiretlerin Iskânı: 41-42.

⁵ A. Cevat Eren, Türkiye'de Göç ve Göçmen Meseleleri (İstanbul, 1966): 33.

² Taylan Akkayan, Göç ve Değişme (İstanbul, 1979): 23.

1828-1829 Osmanlı-Rus savaşında Rus ordusunun geçtiği yerlerdeki Müslümanlar katliamdan kaçabilmek için dağlara ve ormanlara sığınmışlar ve arabalar üzerinde günlerce beklemek zorunda kalmışlardı. Rusların bu savaşlarda geçtikleri yerler olan Samakovcuk, Varna, Silistre ve diğer işgale uğrayan bölgelerde gerçekleştirdikleri zulümler ve yağmalar neticesinde, Müslümanlar eski vergilerini bile ödeyemez duruma düştüler.⁶ Bu savaşta Osmanlı ordusu daha güçlü bir konumdayken 20.000 kişilik Rus ordusunun üstüne yürümesi ve küçük boyuttaki Rus birliklerinin de Edirne'den çıkarak Çorlu, Silivri ve Enez'e kadar bütün kasaba ve köyleri talan etmeleri İstanbul'da büyük bir panik havası başlattı. Bütün Güney Trakya Türkleri de bundan etkilenip yerlerini yurtlarını bırakarak İstanbul'a kaçmaya başladı.⁷

İçe dönük göç meselesinin özellikle 19. yüzyıl sonlarında artması ve bilhassa Kırım Savaşı sonrasında, 1856-1865 yılları arasında, yaklaşık iki milyondan fazla göçmenin gelmesi, devletin yaşadığı zorlukları anlamak için yeterli bir rakamdır.⁸

Özellikle 1800'lü yıllara kadar yavaş ama sürekli bir şekilde seyreden göç akımı, Mora'daki 1821 Yunan ayaklanmasıyla sistematik bir etnik soykırma dönüştü. Bu ayaklanma sırasında 25.000 kadar Müslüman kıyımdan geçirilmiş ve bu, daha sonraki yıllarda uygulanan mezalim uygulamalarında bir metot teşkil etmişti. Mezalim ve göç, 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi neticesinde zirveye çıktı. Yarım milyondan fazla Müslüman bu savaş esnasında Rus ve Bulgarlar tarafından katledildi. 1.250.000 kadar insan da

yerinden yurdundan ayrıлып göç etmek zorunda kaldı.

1877-78 Harbi neticesinde imzalanan Berlin Anlaşması'yla Osmanlı'nın Balkanlardaki en uç ileri karakolu olan Bosna-Hersek, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun işgaline bırakıldı. Buranın Müslüman halkı olan Boşnaklar ise Hıristiyan bir devletin işgalinde yaşamayı bir türlü kabullenemediler ve göç etmeyi düşünmeye başladılar. Osmanlı Devleti, takip ettiği siyaset gereği önce göçü desteklememiş ve hatta önlemeye çalışmıştır. Bunun en önemli sebeplerinden biri de devletin mali durumunun muhacirlerin nakliye ve iâşe bedellerini tam manasıyla karşılayacak durumda olmamasıdır.⁹ Ancak Avusturya'nın yaptığı çeşitli zulümler neticesinde 1882-1900 tarihleri arasında 120.000 kadar Boşnak, anavatan olarak gördükleri Osmanlı Devleti'ne göç etmiştir.¹⁰

1893-1899 yılları arasında nispeten durulan göçler, 1900 yılında en yüksek seviyesine ulaştı. Bu tarihe kadar göç edenlerin sayısı yaklaşık olarak 150.000 civarındadır. Göçün sebepleri arasında dinî baskılar ve ticari sebepler en önde gelenleriydi. Monarşi'den gelen sınai ürünlerle rekabet edemeyen ve ayrıca hayatın her geçen gün daha da pahalılaşması karşısında ezilen halk, büyük kitleler hâlinde göç etmek zorunda kalıyordu. Osmanlı makamları ile Avusturya makamları, karşılıklı olarak birbirlerini göçü teşvik etmek ile suçladılar. Ancak Osmanlı yönetimi, Avusturya-Macaristan'a karşı önemli bir siyasi güç olarak gördüğü Bosnalı Müslümanların göçüne temelde karşıydı. Boşnakların göç etmesi, Bosna'daki nüfus dengesini

⁶ Ufuk Gülsoy, 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Rumeli'den Rusya'ya Göçürülen Reaya (İstanbul, 1993): 20-21.

⁷ Tevfik Bıyıklıoğlu, Trakya'da Millî Mücadele, c. I, (Ankara, 1987): 5.

⁸ A. Cevat Eren, a.g.e., 7.

⁹ Bosna-Hersek ile İlgili Arşiv Belgeleri (1516-1919) (Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yay.: Ankara, 1992): 82-85.

¹⁰ A.g.e., 309.

Sırpların lehine değiştirdi. Bu durum Avusturya-Macaristan'ın Balkanlardaki konumunu zora soktu.¹¹

Balkan Harbi'nden sonra bölgede yaşananlar da aşağı yukarı aynıdır. 1911 senesinde Osmanlı'nın elinde bulunan Rumeli'nin Müslüman nüfusu 2.315.293 kişidir. Oysa, Balkan Harbi sonrası farklı yıllara ait Yunan, Bulgar ve Yugoslav kaynaklarında, bu ülkeler tarafından Balkan Harbi'nde alınan topraklardaki Müslüman nüfusun 870.114 kişi olduğu görülmektedir. Fark 1.445.179 kişidir ki, bu da toplam nüfusun %62'sinin eksilmiş olduğunu göstermektedir. Bu azalmanın ne kadarının göç ne kadarının katliam sonucu öldürülenler olduğunu kesin sayılarla bilmek imkânsız ise de, Justin McCarthy'nin yapmış olduğu demografik analiz metotlarıyla yaklaşık bir neticeye varılabilmektedir.

Bu metoda göre, 1.445.179 kişiden Türkiye'ye göç edenlerin sayısı olan 812.771 kişi (413.922 kişi 1912-1920 tarihleri arasında Türkiye'ye göç etmiş, 398.849 kişi de 1921-1926'da Türk-Yunan Mübadele Anlaşması'na göre Türkiye'ye gönderilmiştir.) çıkarılınca Balkan Harbi esnasında katliam sonucu öldürülen Müslümanların sayısı 632.408 kişi olarak çıkmaktadır. Bu sayı zapt edilmiş Osmanlı Rumeli'sinin toplam nüfusunun %27'sine tekabül etmektedir.¹²

İttihad ve Terakki'nin önde gelenlerinden Bahriye Nazırı Cemal Paşa'nın anılarında, Balkan Harbi neticesinde Sırp, Yunan ve Bulgarlar tarafından çoğunluğu kadın ve çocuk olmak üzere katledilenlerin sayısının 500.000 civarında olduğu belirtilmektedir.¹³

Böylece Balkan Harbi sonrasında Osmanlı Avrupa'sı Müslüman nüfusundan 632.408 kişinin sistematik bir şekilde katledildiği, 812.271 kişinin 1912-1926 yılları arasında Rumeli'den Türkiye'ye göç etmek mecburiyetinde bırakıldığı ortaya çıkmaktadır ki, bu veriler etnik soykırımın en önemli delilleridir.

Başka bir kaynakta Balkan Savaşları'ndan sonra Türkiye'ye 640.000 kişinin göç ettiğinden söz edilmektedir.¹⁴ 24 Mart 1918 tarihli Meclis-i Mebusan toplantısında dönemin Aşair ve Muhacirin Müdüriyet-i Umumiyyesi Müdürü Hamdi Bey, II. Meşrutiyet'e kadar gelen muhacir nüfusunun tespit edilemediğini söyledikten sonra, ancak 1293'ten itibaren incelenen kayıtlara göre 854.870 muhacir olduğunu belirtir. Meşrutiyet ve Balkan Harbi'nden sonra gelenlerin sayısının ise 450.000 olarak tespit edildiğini ifade eder.¹⁵

Rumeli'den göç meselesinde devlet bir ikilem yaşamaktaydı. Göçü kabul etse bu, Rumeli'deki Türk ve Müslüman varlığının sona ermesi anlamına gelecekti. Kabul etmese mezalimle karşılaşan Rumeli Müslümanları yok olacaktı. Sonuçta askerî ve ekonomik açıdan güçsüz olan Osmanlı Devleti, dindaş ve ırkdaşlarını yerinde sabitleyemedi ve böylece Rumeli büyük oranda boşalmış oldu. Bu konudan bahseden 19 Nisan 1913 tarihli Meclis-i Vükelâ kararında hükümetin düştüğü zor durum şu şekilde ifade edilmektedir: "...Rumeli'deki ahâli-yi İslâmiyenin Anadolu'ya hicretleri için hükümet-i seniyece teshilât ve teşvîkât icrâsı oralarda anâsır-ı İslâm'ın tedennîsini mûcib olacağı gibi ahâli-i merkûmenin oralarda bırakılmaları da kendilerinin mezâlîme marûz bırakılarak inkirâzlarını müeddî

¹¹ Aydın Babuna, Bir Ulusun Doğuşu, Geçmişten Günümüze Boşnaklar (İstanbul, 2000): 26-28.

¹² Justin McCarthy, Ölüm ve Sürgün (İstanbul, 1985): 184-192.

¹³ Cemal Paşa, Hatırat, yay. haz. Metin Martı (İstanbul, 1996): 79.

¹⁴ İlhan Tekeli, "Osmanlı İmparatorluğu'ndan Günümüze Nüfusun Zorunlu Yer Değiştirmesi" Toplum Bilim, sayı 50 (İstanbul, 1990): 49-72'den aktaran Fuat Dündar, a.g.e., 56.

¹⁵ Meclis-i Ayan Zabıt Cerideleri 3, 4, 2, 41, 24 Mart 1334, s. 215-217'den aktaran F. Dündar, İttihad ve Terakki'nin Müslümanları İskân Politikası (1913-1918) (İstanbul, 2001): 56-57.

olacağından bahs ile bu babda bir karar ittihazı..."¹⁶ Devletin burada düştüğü büyük zorluğu ve yaşadığı büyük çelişkiyi görmemek imkânsızdır. Muhacirleri kabul etse, göçü teşvik edip Rumeli'deki İslam varlığı sona erecektir; kabul etmese vahşi çetelerin ellerinde katliama uğrayan ya da açlıktan, soğuktan ölen diğer muhacirler gibi yok olacaklardır. Sonuçta hükümet, askerî açıdan aldığı büyük yenilginin farkında olarak muhacirleri buldukları yerlerde koruyamayacağı gerçeğiyle yüz yüze kalmıştır. Böylece, istemeyerek de olsa, maddi-manevi büyük zorluklara katlanarak muhacirlerin gelişini teşvik etmeden kabul etmek zorunda kalmıştır.

Osmanlı Devleti kaybettiği topraklarda (Batı Trakya Türk Devleti'nin kuruluşundaki silahlı direniş örgütlenmesi gibi istisnalar dışında) yer altı direniş örgütü örgütleyemediğinden Müslüman ahali büyük katliamlara maruz kalmıştır.¹⁷ Ayrıca gayrimüslimlerin tepkilerinin katliama varacağını hesaplayamayan Müslüman halkın da kendilerini koruyacak tedbirleri almaması neticesinde bölge Müslümanları büyük katliamlarla karşı karşıya kalmıştır.¹⁸

Cumhuriyet Döneminde Balkanlardan Gerçekleşen Göçler

Osmanlı Devleti'nin tarihî mirası üzerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti, birçok meseleyi olduğu gibi, göç meselesini de Osmanlı'dan devralmak zorunda kalmıştı. Hatta bunu nüfus yoğunluğunu arttırmada politik bir yöntem olarak teşvik dahi etti. Balkanlarda terk edilmek zorunda kalınan yerlerdeki oldukça büyük sayıdaki Türk'ün, ülke vatandaşlığına tekrar girmesi

için her türlü gayret gösterildi.¹⁹ Bu durum bir İngiliz elçilik raporunda şöyle geçmektedir; "Osmanlılık reddedildiğinden ve Hilafet yıkıldığından beri, Türkiye'nin siyaseti Türk olmak ve Türk kazanmaktır."²⁰

Bu konuda Mustafa Kemal ise; Ankara Hükümeti'nin Balkanlara ilişkin demografik beklenti ve niyetlerini şöyle dile getirmekteydi: "Memleketin nüfusu şayan-ı teessüf bir derecededir. Zannedirim ki bütün Anadolu halkı sekiz milyonu geçmez... Şimdi biz bunu telafi etmek istiyoruz... Hudud-ı milliye haricinde kalan aynı ırk ve harstan olan anası da getirmek ve onları da müreffeh bir hâlde yaşatarak nüfusumuzu tezyid etmek lazımdır... Bence Makedonya'dan ve Garbi Trakya'dan kâmilten Türkleri buraya nakletmek lazımdır."

Yine 1935 Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) programında nüfusu artırma prensibi uygulanırken yurt dışından gelecek Türklere her türlü yardım ve kolaylığın gösterilmesi öngörülür. Bu, Balkanlardan kaynaklanan nüfus hareketlerine verilen önemin bir göstergesidir. Ayrıca Yaşar Nabi Nayır'a göre göç, memlekete taze bir kan aşısı idi. Rumeli'nin Türk köylüleri medeni seviye itibarıyla Orta ve Şarki Anadolu köylülerimizden daha üstündür. Bunların Anadolu köylerine iskânı memlekette canlı bir hareket uyandıracak ve umumi köy seviyesinin kalkınmasına neden olacaktır.²¹

1923'ten günümüze özellikle Türk soyu ve Türk kültüründen gelen Arnavut, Boşnak,

¹⁶ BOA., MV. 176/36, 132 sayılı 6 Nisan 1329 (19 Nisan 1913) tarihli Meclis-i Vükela mazbatası.

¹⁷ Tefrik Bıyıklıoğlu, Trakya'da Millî Mücadele, cilt I (Ankara, 1987): 89-90.

¹⁸ Katliamlarla ilgili Ayrıntılı Bilgi için Bkz: H.Yıldırım Ağanoğlu, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanlar'ın Makûs Talihi Göç (İstanbul, 2001), a.g.e., 62-84.

¹⁹ Bu konu bir İngiliz arşiv belgesinde geçmektedir. Nakleden Bkz: Erdoğan Karakuş, İngiliz Belgelerinde İkinci Dünya Savaşı Öncesi Türk-İngiliz İlişkileri 1938-1939 (Ankara, 1999): 35.

²⁰ Nakleden: Erdoğan Karakuş, İngiliz Belgelerinde İkinci Dünya Savaşı Öncesi Türk-İngiliz İlişkileri 1938-1939 (Ankara, 1999): 48.

²¹ Gencer Özcan, "Türk Dış Politikasında Süreklilik ve Değişim: Balkanlar Örneği" Yeni Balkanlar, Eski Sorunlar, Yay. haz. Kemal Saybaşı-Gencer Özcan (İstanbul, 1997): 209-210.

Çerkez, Pomak ve Yunanistan Türk'ü, sığınmacı kavramından çok, göçmen kavramı altında gruplandırılmış, yerel yerleşim ve vatandaşlık haklarını almışlardır. Türkiye, Osmanlı'dan devraldığı nüfus yapısını göçler sayesinde daha da çeşitlendirmiş, farklı kültürlerin farklı renkleri ile zenginleşmiştir. Ağırlıkla komşu ülkelerden gerçekleşen göçler uzun süreli aralarla devam etmiş, önceki yıllarda göç edenler yeni gelenler için âdeta ev sahibi rolünü üstlenmişlerdir.

Rumeli'nde kaybedilen topraklardan Anadolu'ya akın eden insanlar, cumhuriyet döneminde de vazgeçilmez anavatan olarak Türkiye'yi görüyorlardı. Bunda özellikle I. Dünya Savaşı sonunda yaşanan karanlık günlerden sonra, saldırgan ve işgalci Yunanlılara karşı verilen İstiklal Harbi'nin başarıyla bitirilmesinin de büyük rolü vardır.

Anadolu'nun gerek yakın ve gerek uzak tarihinde komşu ülkelerden Anadolu'ya göçlerde ortak özellik, paylaşılan bir kültürdür. Ortak kültürel kökenin var oluşu, diğer göç alan ülkelerde olduğu gibi, yerli kültürün norm ve değerlerini sarsıcı, tehdit edici bir yapının ortaya çıkışını engellemiştir. Bu nedenle Türkiye diğer göç alan dünya devletleri ile mukayese edildiğinde, göçmen nüfusun entegrasyon sorunları ile en az uğraşan ülkelerden biri olmuştur.²²

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün 1930'da yayımlanan bir istatistik yıllığından aktarma yapan McCarthy, göçmen miktarını il bazında ayrıntılı olarak toplam 431.065 olarak verir. Ancak bunların nereden geldiğine dair bir açıklama yoktur. Bununla birlikte göç edenlerin büyük

çoğunluğunun Rumeli'den olması gerektiğini düşünüyoruz.²³

Stephen Ladas adlı araştırmacıya göre, Muhtelit Mübadele Komisyonu'nun verilerinde 388.146 Türk'ün mübadele ile Türkiye'ye göç ettiği açıklanmaktadır. Ayrıca, 1921-1928 yılları arasında Türkiye'ye, başta Yunanistan'dan olmak üzere Bulgaristan, Yugoslavya, Romanya ve Sovyetler Birliği'nden toplam 463.534 kişi göçmen olarak gelmiştir. Ladas da 1928'de yayımlanan Devlet İstatistik Enstitüsü yayınına kaynak olarak göstermektedir.²⁴

1- 1923 nüfus mübadelesi ve Yunanistan'dan diğer göçler

Birçok yerde ortaya çıkan idari boşluklar ile Yunan ordusunun işgal döneminde Anadolu halkına yaptığı kötülüklerin sonucu olarak, Batı Anadolu ve Marmara şehirlerinde ve daha sonra da Karadeniz ve Doğu Trakya'da yaşayan toplam bir milyon civarında Anadolu Rum'u 1922 yılı sonuna kadar ülkeyi terk etti.

Türkiye'den yaşanan bu göçlerden başka, Bulgaristan ve Rusya'da yaşayan çok sayıda Rum da Yunanistan'a göç etti. Halkta para ve buna bağlı olarak yiyecek de yoktu. Çarşılarda mağaza ve dükkân sahipleri âdeta tetik üzerinde duruyorlardı. Aniden dükkânlar kapanıyor, yağmalar ve kapışmalar başlıyordu. Yenilginin ezikliğini yaşayan Yunanistan'ın içinde bulunduğu bu koşullarda Türklerin hayatı her geçen gün daha da zorlaşıyordu. Rum göçmenler, terhis edilmiş işsiz güçsüz

²² Belkıs Kümbetoğlu, "Göçmen ve Sığınmacı Gruplardan Bir Kesit; Bulgaristan Göçmenleri ve Bosnalı Sığınmacılar", Yeni Balkanlar, Eski Sorunlar, yay. haz: Kemali Saybaşılı-Gencer Özcan (İstanbul, 1997): 229-230.

²³ Bu tablo için bakınız: McCarthy, Müslümanlar ve Azınlıklar-Osmanlı Anadolu'sunda Nüfus ve İmparatorluğun Sonu (İstanbul, 1998): 195.

²⁴ Republique Turque, Office Central de Statistique Annuaire Statistique, Angora 1928, s. 36'dan aktaran ve il il göçmen dağılımını kadın erkek olarak ayırarak veren bir tablo için bkz: M. Murat Hatipoğlu, Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954 (Ankara, 1997): 322.

askerler ve jandarmalar, Türklere yönelik baskının esas kaynağıydılar.²⁵

Muhtelit Mübadele Komisyonu'nun verdiği rakamlara göre, 1924 yılının Ekim ayına kadar Türkiye'ye nakledilen Türk göçmenler 370.000'e ulaşmıştı. Girit bölgesinden yapılan nakliyat Yunanistan'a nazaran daha önce bitirilmişti. Kademeli olarak artan sayı bir başka kaynakta 456.700 olarak açıklanıyordu. Ayrıca mübadeleyi beklemeden sığınmacı olarak gelenler de dâhil edildiğinde Türkiye'ye gelen göçmenlerin sayısı 500.000 civarındaydı. Pek seyrek de olsa sevkiyat, 1925 yılının ilk aylarına kadar uzamıştı.²⁶

Zorunlu göç, insanların hayatlarında derin yaralar açmış, hatıralarında unutulmaz izler bırakmış ve bu meseleler uzun yıllar tartışılmıştır. Ancak yıllar sonra bir mübadil Rum'un söylediği şu sözler dikkat çekicidir: "Atatürk ve Venizelos iyi yaptı. Yoksa şimdi Bosna gibi olabilirdik. Bir yerden patlak verirdi."²⁷

Mübadeleye, insani ve hissî açıdan yaklaşıldığında sonuç bir trajedidir. Ama reel-politik olarak baktığımızda, Türkiye ve Yunanistan'ın siyasi gelecekleri açısından her iki devlete de büyük yararlar sağlamıştır. Ulusçuluk ideolojisinin geliştiği bir ortamda, ülkeyi yöneten elitler açısından, bu kadar büyük bir azınlık nüfusunun her iki ülkeye de barış getirmeyeceği kuvvetle muhtemeldi. Bu meseleye, suçlu tarafın kim olduğundan ziyade, suça yol açacak gelişmelerin engellenmesi bakımından bakmak netice olarak daha sağlıklı yorum yapmamızı kolaylaştıracaktır.

Mübadeleden sonra da Batı Trakya'da yaşanan baskı ve zulüm politikalarıyla göçler günümüze kadar sürmüştür. Türkiye ve Yunanistan arasında gerçekleşen büyük çaplı bir nüfus değişimi olan mübadele sonucunda, giden Rumların gözündeki, yaşanan savaş ve olumsuzlukların sorumlusu Türk halkı değildir. Yunanistan'daki Türk düşmanlığı ulus devlet yaşamının bir ürünüdür. Medyanın retorik ve politik açıdan desteklediği bu düşmanlık eğitim sistemiyle de desteklenmektedir.²⁸

Öte yandan Yunan Millî Emniyeti, Merkezî Haber Alma Teşkilatı, Yabancılar Şubesi, Askerî İstihbarat gibi resmî teşkilatların son derece sistemli çalışmalarıyla buradaki Türkler göçe zorlanmışlardır. Bu teşkilatlar, Batı Trakya Türklerini tasfiye planını uygulamış ve 1923-1949 yılları arasında 12.369 Türk'ü öldürmüşlerdir.²⁹

1934-1960 yılları arasında Yunanistan'dan gelen göçmenlerin sayısı 23.788'dir. Çeşitli baskılar neticesinde bu tarihten sonra gelenler ise, daha çok iltica etmek suretiyle Türkiye'ye gelmek veya Türkiye'de ikamet etmekte iken, Yunan yönetimince Türk oldukları için vatandaşlıktan çıkarıldıklarından Türkiye'de haymatlos³⁰ olarak bulunmak zorunda kalmışlardır.

1960-1980 yılları arasında iltica veya vatandaşlıktan çıkarılmak suretiyle Türkiye'ye gelen Batı Trakya Türkü'nün 20.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. 12 Eylül 1980 Askerî Yönetimi, haymatlos olarak Türkiye'de yaşayan 8.000 civarındaki Batı Trakya Türkü'nün Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına alınmasını kararlaştırmış ve

²⁵ Kemal Arı, "Cumhuriyet Döneminin İlk Yıllarında Türkiye'de Mübadele, İmar, İskân İşleri ve Mustafa Necati", Mustafa Necati Sempozyumu, 9-11 Mayıs 1991 Kastamonu (Ankara, 1991): 47.

²⁶ Arı, a.g.e., 87-93.

²⁷ Aladağ, Andonia-Küçük Asya'dan Göç (İstanbul, 1995): 31.

²⁸ Hakkı Akalın, Ege'de Bahar, Gül mü Diken mi!..., (Ankara, 2000): 123.

²⁹ Nazif Baydar, "Balkanlar'dan Göç", Yeni Türkiye Dergisi No:16, Türk Dünyası Özel Sayısı (İstanbul, 1997): 1769.

³⁰ Dilimize Almanca'dan geçen bu kelime, Mehmet Doğan'ın Büyük Türkçe Sözlüğü'nde "Vatansız; vatandaşlıktan çıkarılan kimse" olarak geçmektedir.

bu kişiler peyderpey vatandaşlığa alınmıştır.

Yunanistan'ın Avrupa Birliği'ne girmesiyle birlikte Batı Trakya Türk'ünün birtakım hukuki hakları iade edilmiş ve baskılar azalmıştır. Ayrıca Yunanistan Türklerinin Avrupa Birliği vatandaşı olmaları ve Avrupa'da bütün ülkelere vizesiz girebilmeleri vb. haklar sayesinde Batı Trakya Türklerinin göç ve ilticaları durma mesabesine gelmiştir.

2- Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçler

1923-1939 yılları arasında Bulgaristan'dan göç edenlerin toplamı 198.688 kişidir. Ortalama olarak sene başına 17.000 kişi düşmektedir. 1935- 1940 yılları arasında Bulgaristan'dan 95.964 Türk göç etmiştir. II. Dünya Savaşı sırasında yani 1941'den 1949'a kadar Türk göçü azalmış ve sadece 14.390 Türk, göç etmiştir. Bu tarihten sonra en büyük göç hareketi 1950-1951 yıllarında yaşanmış ve iki yıldan az bir zaman içinde 154.000 Türk göç etmiş, daha doğrusu tehcir edilmiştir. Bu tehcir politikası aniden patlak vermiş ve 1951 Kasım'ında yine birden bire durdurulmuştur.

1969-1978 yılları arasında ise Bulgaristan'dan Türkiye'ye 130.000 kadar Türk göçmen gelmiştir.³¹ Bulgaristan Türklerine yönelik komünist idarenin baskısının arttığı yıllarda birçok Türk, göç etmek için, T.C. Sofya Büyükelçiliği ve konsolosluklarına başvurularında bulunmuştur. Bu dilekçelerde göze çarpan ortak özellik ekonomik, etnik, dinî ayrımcılık ve baskı politikalarının yoğunluk kazanmış olması şeklinde tespit edilmiştir.

Nisan 1951 yılında Türk Hükümeti 1950'den itibaren gelen tüm göçmenlerin iskânlı göçmen statüsüne alınmasına dair bir karar çıkardı. Bulgarlar bu tarihten

sonra göçü durdurdular ve 1969 yılına kadar göç kelimesinin kullanılmasını bile yasakladılar. 1950-51 göçünde gelen 154.000 göçmenden bazısına uygulanan anketin neticelerine göre, göçmenlerin ancak %11'i kendi istekleriyle göç etmiştir. Şahsen kötü muamele gördüklerini söyleyenlerin oranı ise %74'tür.³²

1969-1978 yılları arasında ise Yakın Akriba Göçü diye adlandırılan göç dönemi başladı. 1951'de göç durdurulunca parçalanmış aileler sorunu ortaya çıktı. Bu aileler, göç etmek için dış temsilciliklerimize dilekçeler veriyorlardı. Bunlara verilen cevapta, Türkiye'nin bu ailelere öncelik tanıyacağı bildiriliyor, ancak Bulgaristan tarafı izin vermediği için göç gerçekleşmiyordu.

22 Mart 1968'deki anlaşma uyarınca yaklaşık 30.000 göçmen beklenirken 1978 sonunda 130.000 kadar Türk'ün göç ettiği anlaşıldı. Yaşanan bu yoğun göçe rağmen Bulgaristan'da bunun on katı kadar daha Türk nüfus mevcuttu.³³

1989 yazında Kapıkule'de Bulgaristan Türkleri arasında yapılan psikolojik bir araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular oldukça ilgi çekicidir: "Yüz yıllık ayrılığa rağmen, Türkiye'deki soydaşlarıyla tamamen benzeşen tutum ve davranışlar, yapısına ve sosyal dokusuna hâlâ sahip olduklarını, her türlü baskıya rağmen kendilerine güvenlerini hiç yitirmediklerini, verdikleri kararlardan pişman olmayan sağlam birer karakter sergilediklerini bulmuş olduk. Bulgaristan'da yaşayan Türklerin sahip oldukları bu kendilerine güven hissi, mutlaka hayat tarzlarında İslamiyet'in ve büyük bir milletin mensubu olmanın yapılaştırdığı kültür ve ahlak telakkisi ile

³¹ Bilal N. Şimşir, Bulgaristan Türkleri (İstanbul, 1986): 19-20.

³² Bilal N. Şimşir, a.g.e., 229.

³³ Bilal N. Şimşir, a.g.e., 327-338.

ve Türklüğe olan bağlılıklarıyla mümkün olabildiğinden şüphe edilemez."³⁴

23 Ağustos 1989'a gelindiğinde Kapıkule sınır kapısından giriş yapan göçmen sayısı 310.000'e ulaşmıştı.³⁵ 10 Kasım 1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılmasından sonra aynı akşam Todor Jivkof, Bulgaristan Komünist Partisi Genel Sekreterliği'nden istifa etmiş ve yerine Peter Mladenov geçmişti. 12 Kasım 1989'da Mladenov, adları değiştirilen Türklere adlarının iade edileceğini bildirdi.³⁶ Bundan sonra iki ülke arasındaki ilişkilerin düzelmesiyle birlikte gelenlerin büyük bir kısmı devlet tarafından iskân edildi. 100.000 kadar Türk³⁷ ise, iskân yerlerini beğenmeme, ekonomik zorluklar ve Bulgaristan'daki haklarını tekrar elde etmek vb. sebeplerle Bulgaristan'a geri döndü. Başka bir araştırmada ise, gelen 310.000 göçmenden 245.000'inin vatandaşlık hakkını aldığı, 65.000'inin ise Todor Jivkof'un iktidardan uzaklaştırılması ve ekonomik sıkıntılar sebebiyle Türkiye'de yaşama zorlukları gibi çeşitli nedenlerden Bulgaristan'a geri döndüğü belirtildi.³⁸

Ekim 1991'de yapılan ilk demokratik seçimlerde Türklerin büyük oranda temsil edildiği Hak ve Özgürlükler Hareketi Partisi 24 milletvekili çıkartmıştır. Bulgaristan Parlamentosu'nda bir denge unsuru oluşturan partinin, demokratik hak ve özgürlüklerin takipçisi olması, Bulgaristan Türklerinin kaderinde önemli

bir rol oynamıştır.³⁹ Bu tarihten sonra Türkler, gerek parti ve gerekse diğer demokratik kuruluşlar sayesinde kaybettikleri haklarını günden güne kazanmaya başlamışlardır. Tabii olarak bu gelişmeler, Bulgaristan Türklerinin kitlesel manadaki göçünü engelleyici bir faktör olmuştur. Ancak bu gelişmelerle birlikte 1992 yılında 165.000'den fazla Bulgaristan Türkü'nün turist vizesiyle gelip Türkiye'de kaldığı da söylenmektedir.⁴⁰

3- Yugoslavya'dan Türkiye'ye göçler

1923-1933 yılları arasında Yugoslavya'dan 26.120 aileden 108.179 kişi serbest göçmen olarak Türkiye'ye gelmiştir. Ayrıca, 1934-1940 yılları arasında 5.894 kişi de iskânlı olarak gelmiştir.⁴¹ Yine, 1934-1949 yılları arasında 3.139 kişi serbest göçmen olarak gelmiştir. Ayrıca bir başka eserde, 1936- 1947 arasında Yugoslavya'dan 2.277 kişinin göç ettiği belirtilmektedir.⁴² Özellikle II. Dünya Savaşı yılları boyunca göç eden sayının (yaklaşık 300 kişi civarında) görece azlığı bize savaş şartlarının ne kadar zor olduğunu ve göçü ne oranda engellediğini göstermektedir.

Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti döneminde, Yugoslavya Türklerinin göç etmesi için birçok sebep bulunmaktadır. Bunlar arasında en önemlileri aşağıda belirtilmeye çalışılmıştır.

Mali sebepler: 100 dekadardan büyük toprak sahibi olanların topraklarına el konulması, ticaretin tahdid edilerek esnafın malının

³⁴ Beğlan Toğrol, 112 Yıllık Göç (1878-1989)-1989 Yazındaki Üç Aylık Göçün Tarih Perspektif İçinde Psikolojik İncelemesi (İstanbul, 1989): 67.

³⁵ Toğrol, a.g.e., 25.

³⁶ Toğrol a.g.e., s. III. Not: Kitap yayına verildikten üç gün sonra tarihin değişmesi ve komünizmin sonu olarak nitelendirilen Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla, 12 Kasım 1989'deki tarihi açıklama için bkz: Önsöz'e ilave.

³⁷ Halit Eren, "Cumhuriyet Döneminde Göç ve İltica", Tarih Boyunca Türklerde İnsani Değerler ve İnsan Hakları (Yüzyılımız ve Türkiye Cumhuriyeti) Üçüncü kitap (İstanbul, 1993): 357-381.

³⁸ Kümbetoğlu, a.g.e., s. 229.

³⁹ Nurcan Özgür, "1989 Sonrası Bulgaristan, Bulgaristan Türkleri ve Hak ve Özgürlükler Hareketi", Berlin Anlaşması'ndan Günümüze Balkanlar, Yay. Haz. Mustafa Bereketli (İstanbul, 1999): 101-150.

⁴⁰ H. Eren, "Balkanlarda Türk ve Diğer Müslüman Toplulukları ve Göç Olgusu", Bay Dergisi, Sayı 57, Prizren (Kosova) 2000, 13.

⁴¹ C. Geray, a.g.e., Ek Tablo 2.

⁴² M. De Vergottini, Göçmen Hareketleri, Çev: Nüzhet Yakut (Ankara, 1949): 57.

müsadere edilmesi, işçilere ideolojik ayırım yapılması, verginin takdire tabi oluşu sebebiyle Türklerin yüksek oranda vergiye tabi tutulması vb.

Sosyal sebepler: Türk evlerinin mahremiyetine saygı duyulmayarak Türk olmayan unsurların ve komünistlerin evlere mecburi kiracı olarak yerleştirilmesi, kıyafetlere ve özellikle kadınların örtülerine müdahale edilmesi ve yasaklama getirilmesi, okullarda komünist propaganda, Slavlarla yaptırılmak istenen zorunlu evlilikler, Türklerin Slav köylerine iskân mecburiyeti vb.

Dinî ve millî sebepler: Dinî tatillere hüürnetsizlik, camilerin kapatılarak depo, iş yeri vb. olarak kullanılmaları, camiye gidenlerin hapsedilmeleri, dinî mekteplerin kapatılması vb.

Ayrıca Türklerin millî benliklerini koruyacak teşkilatlarını kapatmak, kurulmasını engellemek gibi örnekler de göçün önemli sebepleri arasındadır.

Yugoslavya devletinin kurulmasından hemen sonra tüm Müslüman unsurların teşkilatlarına karşı benzer baskı ve sindirme hareketleri gerçekleştirilmiştir. Bosna'da Aliya İzzetbegoviç'in de kurucuları arasında bulunduğu Genç Müslümanlar Teşkilatı, Prizrenli Türklerin kurdukları Genç Türkler ve Üsküp'te kurulan Yücel Teşkilatı bu baskıların odak noktasını oluşturmaktaydı.⁴³

1950-1958 yılları arasında Türkiye'ye gelen 104.372 göçmenin Ege, Marmara ve Trakya bölgelerine yerleştiklerini görmekteyiz. Bunlardan 56.624'ü İstanbul'a yerleşmiştir. Bu yıllar arasında başlangıçta daha çok tüccar ve sanatkâr sınıfı gelmiş ve vasıflı olduklarından İstanbul, Bursa, İzmir gibi büyük şehirlerde iş bulmakta zorlanmamışlardır. Daha sonra gelenler ise fakir köylüler ve ziraatçılar olduğundan iktisadi hayata

intibakları pek parlak olmamıştır. Gelenler, serbest göçmen oldukları için bu göç basında fazla yer almamış ve Bulgaristan tehcirinde olduğu gibi kamuoyunun dikkati yeterince çekilmemiştir.⁴⁴

1966'da Yugoslavya İçişleri Bakanı Rankoviç zamanında Türk ve Müslümanlara karşı yürütülen baskı ve zulümlerin artması üzerine birçok Türk, Boşnak ve Arnavut; Sancak, Kosova ve Makedonya bölgelerinden Türkiye'ye göç etti. 1877'den günümüze değin devam eden bu süreç yüzünden Sancak nüfusunun iki katı kadar Sancaklı Boşnak'ın Türkiye'de yaşadığı tahmin edilmektedir.⁴⁵

Türkiye Köy İşleri Bakanlığı'nın 7-13 Ekim 1968 tarihinde Avrupa Konseyi İskân Fonu İdare Meclisi ve İdare Komitesi toplantısında verdiği rakamlara göre, 1952-1967 yılları arasında tamamı serbest göçmen olmak üzere 175.392 göçmen Türkiye'ye gelmiştir. Bu göçmenlerden 107.262'si 1954-1958 arasındaki beş sene içinde gelmiştir.

Daha sonraki yıllarda da Türklere ve diğer Müslümanlara uygulanan baskı ve sindirme politikaları nedeniyle Yugoslavya'dan göçler kesilmemiştir. Özellikle Yugoslavya'nın parçalanması ve Hırvatistan, Slovenya, Bosna-Hersek ve Makedonya gibi yeni cumhuriyetlerin ortaya çıkmasından sonra göç yine hızlanmıştır. 1992 yılında Bosna-Hersek'in bağımsızlığını ilanı üzerine, Sırp'ların etnik temizlik politikasına uğrayan ve memleketlerini terk etmek zorunda kalan 1.300.000⁴⁶ kişiden yaklaşık 20.000

⁴⁴ S. Zaim, a.g.m., 12-13.

⁴⁵ Murat Yılmaz, Sancak, Drina'nın Öteki Yakası, Kimlik Oluşumu ve Otonomi Sorunu (İstanbul, 2004): 183.

⁴⁶ Kümbetoğlu, a.g.e., s. 244'teki Birleşmiş Milletler'in verdiği sayılara göre Bosna'dan göç etmek zorunda kalan insanlardan Almanya'da 275.000, Hırvatistan'da 184.000, Avusturya'da 54.700, İsveç'te 50.000, Slovenya'da 29.000, Türkiye'de 20.000, Danimarka'da, 18.500, İsveçre'de 11.000, Norveç'te 8.400, Makedonya'da

⁴³ Sabahaddin Zaim, "Son Yugoslav Muhacirleri Hakkında Rapor", I.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası cilt 19, sayı 1-4'den Ayrı basım, 3-9.

Bosna-Hersek vatandaşı Türkiye'ye gelmiştir. Bunlardan büyük çoğunluğu İstanbul'un Pendik ve Bayrampaşa ilçelerinde akrabalarının yanında ikamet etmiş, diğerleri ise Kırklareli'ndeki göçmen kampına yerleştirilmiştir.

Bosna'dan göç eden bu insanlar üzerinde yapılan bir saha çalışmasında elde edilen bulgulardan dikkat çekici olanlar şunlardır: Ortak kültürel geçmişin varlığı ve Müslüman ülke olması nedeniyle Türkiye, Bosnalılar tarafından güvenli bir ülke olarak nitelendirilmiştir. Gelenlerin büyük çoğunluğu kadın ve çocuklardır. Türkiye'ye yerleşme Bosnalı sığınmacılara yeni sorunları, bilinmeyen bir dil ve çevreyi, parasızlığı, evsizliği ve işsizliği de beraberinde getirmiştir. Sığınmacıların karşı karşıya kaldığı bu sorunlar öncelikli olarak akrabaların, resmî kuruluşların ve derneklerin yardımlarıyla çözülmeye çalışılmıştır. Gelen göçmenlerin birçoğunun kalifiye iş grubundan olması ve Türkiye'de kendi statülerine uygun iş bulamamaları önemli bir sorun olarak ortaya çıkmıştır.⁴⁷ 1995 yılında imzalanan Dayton Anlaşması ile barış kısmen sağlanmış, sorunlar halledilmeden, sadece ABD'nin her iki tarafa yaptığı baskı neticesi, geçici olarak dondurulmuştur. Bunun üzerine Avrupa'nın diğer ülkelerine göç etmiş olan Boşnaklar gibi Türkiye'ye gelenler de Bosna-Hersek'e geri dönmüşlerdir.

1998 Mart'ında Yugoslavya ordusunun Kosova'ya girmesi üzerine çıkan savaşla birlikte çok sayıda Arnavut ve Türk göçmen Türkiye'ye gelmiştir. Türkiye'de akrabası olmayanlar Kırklareli Misafirhanesi'nde kalmış, ancak gelenlerin büyük çoğunluğu İstanbul, Bursa gibi şehirlerdeki akrabalarının yanında barınmışlardır. Bu göçmenlerin büyük bir çoğunluğu savaşın bitmesi ve ABD, Almanya, Fransa gibi ülkelerin askerlerinin

bölgeyi denetim altına alıp güvenliği sağlamalarından sonra geriye dönmüştür.

Mart-Nisan 2001 tarihinde Makedonya'da başlayan ve Haziran 2001'de devam eden olaylar sonucunda Makedonya ordusunun Kalkandelen ve Kumanova şehir ve köyleri çevresinde Arnavutlara karşı giriştiği askerî harekâtlar sonucunda, Arnavut ve Türk bir kısım göçmen Türkiye'ye gelmiştir.

Yukarıda verilen örneklerde de görüldüğü gibi, 90'lı yılların sonrasında, eski Yugoslavya cumhuriyetleri içinde meydana gelen en ufak bir baskı, savaş ya da huzursuzluk neticesi, Türkler ve ortak kültürü yıllarca paylaştığımız Müslüman ve akraba topluluklar kendilerine sığınılacak ülke olarak Türkiye'yi görmüşlerdir. Ancak bunların büyük bir kısmı gerek savaşın bitmesi ve gerekse Türkiye'deki hayat şartlarının ağırlığı sebebiyle Türkiye'de daimi olarak kalmayı düşünmemiş ve geri dönmüşlerdir.

4- Romanya'dan Türkiye'ye göçler

Cumhuriyet döneminde Romanya'dan da önemli miktarda Türk nüfus göç etmiştir. 1923-1938 döneminde Romanya'dan 75.771'i iskânlı ve 38.009'u serbest olmak üzere toplam 113.710 Romanyalı Türk, Türkiye'ye göç etmiştir.

Bu tarihten sonra göçler kısmen azalmış ise de 1939-1960 yılları arasında 3.576'sı iskânlı, 4.055'i serbest olmak üzere toplam 7.631 göçmen gelmiştir.⁴⁸

Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Bükreş Büyükelçiliği esnasında Romen hükümeti ile 4 Eylül 1936'da Dobruca'daki Türk Ahalinin Türkiye'ye Göçmesini Düzenleyen Anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre Dobruca'nın dört sancağında yaşayan Türkler, beş yıl içinde Türkiye'ye tamamen göçürülmüş olacaktı.

6.200, Belçika'da 5.000, Çekoslavakya'da 4.000, Slovakya'da 1.800 kişi geçici olarak barınmışlardır.

⁴⁷ Kümbetoğlu a.g.e., 243-252.

⁴⁸ H. Eren, a.g.m., 381.

Fakat anlaşmanın üçüncü yılında II. Dünya Savaşı'nın çıkması üzerine süreç akim kalmış ve tamamen uygulanamamıştır. Bununla birlikte, 1935-1940 yılları arasında Dobruca'nın dört sancağından göçen Türklerin sayısı 64.570'tir. II. Dünya Savaşı'ndan 1966'ya kadar Romanya'dan Türkiye'ye göç, yok denecek kadar azdır. 1966 öncesinde yapılan nüfus sayımlarına göre Kuzey Dobruca'nın iki sancağın da 36.000 kadar Türk nüfus yaşamaktaydı.⁴⁹

Bir İngiliz belgesinde, yapılan göçlerle ilgili, Eski Sağlık Bakanı Refik Saydam'ın açıklamalarına dayanılarak özet bilgi sunulmaktadır. Buna göre, 1935 yılında 28.557 Romanyalı Türk, Türkiye'ye göç etmiş ve Trakya'ya iskân edilmiştir. Yine 1936'da Türkiye'ye gelen 31.945 göçmenden 20.114'ü Romanya'dandı. Gelenler Türkiye'nin 15'i aşkın iline dağıtılmış ve bu göçmenler için Trakya'da 4.118, Kocaeli'nde 808 ve diğer illerde 418 konut inşa edilmiştir. Türk hükümeti göçmenlerin Köstence'den nakil masraflarının tümünü karşılamış; onlara sadece öküz ve saban vermemiş, geçimleri için tahıl, ekmeleri için tohum ve çiftçilik için toprak da sağlamıştır. Ayrıca esnaf olanlara iş hayatına atılabilmeleri için sermaye verilmiş, hem esnafa hem de çiftçilere bedava sağlık hizmeti sunulmuştur.

1937 yılında 15.000'i Romanya'dan olmak üzere toplam 25.000 göçmenin Türkiye'ye geleceği ve bunların 15.000'inin Trakya, geri kalanının ise Ege sahilleriyle İç Anadolu bölgesine yerleştirileceği bildiriliyordu. Bu yıllarda Balkan ülkelerinden gelip yerleştirilen yaklaşık 120.000 göçmene, bir gazete haberine

dayanılarak, 8.500.000 TL harcandığı bildirilmektedir.⁵⁰

Sonuç

Osmanlı Devleti, Orhan Bey zamanında Gelibolu'daki Çimpe Kalesi'nin alınıp Rumeli'ye adım atılmasından sonra 17. asra kadar sürekli fetihlerle büyümüştü. Bu büyüme esnasında Anadolu'daki Türk nüfusun önemli bir kısmı da Balkanlara yerleştirildi. Fakat bu büyüme, ilk defa 1689'da Üsküp gibi Türk ve Müslüman nüfusun yoğunlukta olduğu bir şehrin yakılıp halkının göçmen durumuna düşmesiyle durdu ve Balkanlardan Anadolu'ya doğru bir göç süreci de böylece başlamış oldu. 300 yıldır yaşanan göçün en önemli sebepleri arasında Türk ve Müslüman unsurlara karşı yöneltilen akla hayale gelmeyecek mezalimler, dinî baskı ve zulümler ve bölge Hıristiyanlarının göç edecek muhacirlerin mal, mülk, çiftlik, tarla, hayvan kısaca her şeylerine sahip çıkma isteği sayılabilir.

Özellikle 1800'lü yıllara kadar yavaş ama sürekli bir şekilde seyreden göç akımı, Mora'daki 1821 Yunan Ayaklanması'yla sistematik bir etnik soykırım şekline dönüştü. Bu ayaklanma sırasında 25.000 kadar Müslüman kıyımdan geçirilmiş ve bu, daha sonraki mezalimler için de bir metot teşkil etmiştir. Mezalim ve göç 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi neticesinde zirveye çıkmıştır. Bu savaş sonunda yarım milyondan fazla Müslüman, Rus ve Bulgarlar tarafından katledilmiştir. 1.250.000 kadar insan da yerinden yurdundan edilip göç etmek zorunda bırakılmıştır.

Balkan Harbi'nden sonra yaşananlar da aşağı yukarı aynıdır. 1911 yılında Osmanlı'nın Rumeli'deki Müslüman nüfusu 2.315.000 idi. Savaş neticesinde ise yaklaşık 600.000 kişi katledilmiş veya

⁴⁹ Müstecib Ülküsal, "Tarih Boyunca Türk Göçleri (Kırım'dan ve Dobruca'dan)" (Türk Dünyası Dergisi) sayı 1, (İstanbul, Şubat, Mart, Nisan, 1966): 24.

⁵⁰ 28 Aralık 1937 tarihli İngiltere Ankara Büyükelçilik Raporu. Nakleden E. Karakuş, a.g.e., Ek K-1.

soğuk, hastalık ve açlıktan göç yollarında can vermiştir. Balkan Harbi'nden I. Dünya Savaşı'nın başına kadar 300-400 bin kadar muhacir de Anadolu'ya göç ederek iskân edilmiştir.

Bu arada Balkan Savaşları'ndan sonra başa geçen İttihad ve Terakki önderlerinin içinde bulunduğu Osmanlı hükümetleri de Türk ve Müslüman unsuru belli bölgelerde iskân siyasetini sürdürmüştür. Özellikle gelen muhacirlerin üçte ikisi Edirne ve Aydın vilayetlerinde iskân edilmişlerdir.

Gerek boşalan gayrimüslim köylerine gerek yeni kurulan muhacir köylerine ve diğer yerleşik Müslümanların yanına iskân edilen bu Türk ve Müslüman nüfus, Anadolu'nun Türk nüfus oranını daha da arttırdı ve İstiklal Harbi'ne giden süreçte millî bir Türk devletinin temellerinin atılmasına da katkıda bulundu. Ekonomik ve askerî açıdan gerekli olan potansiyel insan gücü açısından yıllar süren savaşlarla azalan Anadolu nüfusu böylece güçlenmiş oldu.

Osmanlı Devleti'nin tarihî mirası üzerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti, birçok meseleyi olduğu gibi göç meselesini de Osmanlı'dan devralmak zorunda kalmıştı. Hatta bunu nüfus yoğunluğunu arttırmada politik bir yöntem olarak teşvik dahi etti. Balkanlarda terk edilmek zorunda kalınan yerlerdeki oldukça büyük sayıdaki Türk'ün ülke vatandaşlığına tekrar girmesi için her türlü gayret gösterildi. Hatta bu durum bir İngiliz elçilik raporunda, "Osmanlılık reddedildiğinden ve Hilafet yıkıldığından beri, Türkiye'nin siyaseti Türk olmak ve Türk kazanmaktır." şeklinde geçmektedir.

Türkiye'nin Türk üst kimliğinde buluşan modern milletin mayasında çok kuvvetli bir Balkan (Rumeli) etkisi buluruz. Etnik anlamda Türk'ü, Boşnak'ı, Arnavut'u, Tatar ve Pomak'ı buluşturan ve birbirlerine kenetleyerek Türkiye Cumhuriyeti'nde Türk kimliğinde birleştiren ortak payda ise Müslümanlıktır. Bu anlamda, Osmanlı

havzası şeklinde kavramsallaştırabileceğimiz Rumeli, Türkiye halkının büyük bölümü açısından coğrafi ve kültürel köken olarak ve de özellikle Müslümanlık zemininde tayin edici bir referans oluşturmaktadır.⁵¹

Türkiye Cumhuriyeti tarihindeki Rumeli'den göç hareketlerini inceleyecek olursak nüfus itibarıyla en fazla göç Bulgaristan'dan gerçekleşmiştir. Daha sonra sırasıyla Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya gelmektedir. Yaptığımız tespitlere göre, yaklaşık olarak Bulgaristan'dan 850.000, Yunanistan'dan 500.000, Yugoslavya'dan 300.000, Romanya'dan ise 140.000 civarında insan Türkiye'ye göç etmiştir. Böylece cumhuriyet dönemindeki kayıtlara geçen ve tahmini olarak ilave edilen rakamlara göre, Rumeli'den gelen göçmen sayısı 1.800.000 civarındadır. 1992'de Bosna-Hersek'in bağımsızlığını ilan etmesiyle ve 1998'de Kosova'da ortaya çıkan Sırp zulmü ve 2001 Makedonya olayları neticesinde de Türkiye'ye bir kısım göçler olmuştur.

Ancak 300 yıllık göç tarihi incelendiğinde, Rumeli'den Anadolu'ya iskân edilen ve kendi imkânlarıyla yerleştirilen insanlar ve onlardan neşet eden nesiller hesap edildiğinde Türkiye'nin en az 1/5'i kadar nüfusunun Rumeli kökenli olduğunu varsayabiliriz. Kuşkusuz köy, kasaba ve şehirlerde yapılacak demografik bir araştırma, bu sayıyı daha kesin bir şekilde ortaya koyacaktır. Ancak neredeyse tüm Trakya bölgesi, büyük ölçüde Marmara ve Ege bölgeleri, kısmen Akdeniz ve İç Anadolu, Doğu Karadeniz bölgeleri ve çok az da olsa Batı Karadeniz ile Doğu Anadolu bölgelerinde de göçmen köyleri vardır. Bu durumda varsayımımızın gerçeğe yaklaşma ihtimali epey fazladır.

⁵¹ Cengiz Çandar, "Türklük, Milliyetçilik, Osmanlı Havzası (Rumeli ya da Balkanlar), Yeni Türkiye Dergisi No:16, (Türk Dünyası Özel Sayısı) (İstanbul, 1997): 1737.

Türkiye Cumhuriyeti'nin devlet politikasında göçü teşvik eden bir yaklaşım vardır. Özellikle Atatürk devrinde 1923-1938 tarihleri arasında ve çok partili hayata geçişten sonraki ilk Demokrat Parti iktidarı olan 1950 yılından günümüze kadarki süreçte yaşanan göçlerin miktarındaki artışlar dikkat çekicidir. Göçmenler genellikle, azınlık olarak Balkan ülkelerinde çektikleri acılar yüzünden, devlete bağlı olmaktadır. Bu, devletin cumhuriyete bağlı nesiller yetiştirme politikasıyla bire bir örtüşmektedir. Yine, azınlık psikolojisi ve eziklik duygusu ile birleştiğinde, geldikleri şehirlerde tutunmak için göçmenlerin çok çalıştıkları ve kısa süre içinde kimseye muhtaç olmadan kendilerine yeterli hâle geldikleri görülmektedir.

Bu arada göçmenlerin, yerleştirildikleri bölgelerde, toplu olarak kalabilmişlerse kültürlerini devam ettirdikleri, serpiştirme usulünde iskân edilmişlerse kısa bir müddet sonra yerli halkla karıştıkları görülmektedir. Ayrıca zaman geçtikçe göçmenlik, kültürel kimlik olarak ortadan kalkabilmekte ve bir uyum süreci başlamaktadır. Şehirlerde yaşayanların örf, âdet ve cemaat bilinçleri ise en çok üçüncü nesilde gitgide kaybolmakta ve sadece göçmen olduklarını söyleyebilmekte, ancak dedelerinin hangi şehir ve köyden geldiklerini çoğunlukla unutabilmektedirler.

Türkiye'nin neredeyse her tarafına iskân edilmiş veya kendi imkânlarıyla yerleşmiş bulunan göçmenler, Anadolu'nun diğer şehirlerine nazaran daha az hemşericilik yapmakta ve böylece vatanın birleştirici çimentosu olmaktadır. Meselenin aslı, göçmenlerin kültürel kimlik kodlarında gizlidir. Bu mesele, yüz ölçümü itibarıyla neredeyse Anadolu kadar, ekonomik olarak Anadolu'dan çok daha zengin olan Rumeli'yi kaybetmenin yarattığı psikolojik çöküntüden ileri gelmektedir. Bu durum, göçmenlerin terk edilemeyecek son vatan olarak Türkiye Cumhuriyeti'ne ve

devletine sahip çıkma meselesinin önemini fazlasıyla kavramalarına sebebiyet vermiştir.

Balkan ülkelerinden göç, hâlen sürmekte ve kesileceğe de benzememektedir. Göç meselesinde ülkemizde yeterince ilmî çalışma yapılmamakta ve devletin de bu konuda esaslı politikalar üretilmediği görülmektedir. Devlet tarafından yapılması gereken en önemli iş, ilmî çalışmalar ışığında göçü durdurarak soydaş ve dindaşlarımızın buldukları ülkelerde rahat etmesini sağlayacak kapsamlı politikalar geliştirmek olmalıdır. Türkiye Cumhuriyeti, Balkanlar ile ilgilendiğini gösterir ve oradaki Türk ve Müslüman unsurları barış zamanında himaye edici politikalar uygular ve onların ekonomik, kültürel, siyasi örgütlenme vb. hususlarda gelişmesini sağlayabilirse, göçün kısmen azalabileceği hatta durdurulabileceği kanaatindeyiz.⁵²

Son söz olarak, ekonomik ve kültürel meseleleri halledilmiş güçlü bir Türk azınlığın, Balkanlardaki tüm ülkelerde bir denge unsuru ve Balkanlar ile Türkiye arasında daimi dostluk köprüsü kurulmasına vesile olacağına inandığımızı ifade etmek isteriz.

⁵² Aġanoġlu, a.g.e., 337-345

PALESTINË, PO VUAJMË ME TY

(Në kujtim të arabëve palestinezë që ranë si shëhidë (dëshmorë) për të mbrojtur vatanin dhe fenë e tyre).

E dashur Palestinë
Ke vuajtur shumë
Viti '48, vit i mallkuar për ty
Kur barbarët hebrej nga e gjithë dynjaja t'u
sulën të të hanë,
Atëbotë kur t'i ishe në paqe, e paqen s'ta lanë
Pa kujtuar paqen e kohës së Salahudinit
Kur të gjithë besimet dhe njerëzit ishin të lirë
Se Islami u solli lirinë e jetës e të besimit.

Shpirti na rënkon
Zemra na gufon
Syri na loton
Për ty Palestinë.

Martire e përkohshme
Allahu ta dha sprovë
Sfidë për të gjithë muslimanët
Pasues të Ibrahimit
Atij që nuk iu gjunjzua kurrë mosbesimit.

Ne të duam ty Palestinë
Brenda në shpirtin e muslimanëve jeton
I lutemi Allahut
Që të të shohim një ditë të lirë e të lumtur
përgjithmonë.

Unë duhet të isha tani atje te ty
Të luftoja pranë teje,
Në këto momente krize
Kur fashisti, kanibali, terroristi çifut
Kërkon të të bëjë gropën.

Mallkuar qofshin çifutët
I ka mallkuar dhe Allahu në Kur'an
Se shpirtin e kanë të varfër
Vetëm për të pirë gjak mendjen e kanë.

Nuk do të zgjasë përgjithmonë kjo situatë
Zoti i Madhëruar e di deri kur
Vetëm na mbetet ne si muslimanë
Me du'a burimin e jetës njerëzve atje t'ua
shtojmë.

Bota historike rri e vështron
Se çfarë po ndodh në Palestinën tonë
Ku rrugët e saj me gjak të bekuar
Çdo ditë po lahen
Nga mospasja faj e njerëzve të pafajshëm.

Begini, Netanjahu, Sharoni, Baraku
Gjakpirës të përbetuar
Allahu i mallkoftë
Se me gjak janë larë të tyre duar.

Dheu i bekuar i Palestinës
Po bërtet e po gërthet:
Ejani vëllezër muslimanë
Ngado që jeni, koha nuk pret.

Egërsira çifute si hije e rëndë
E mbuloi Palestinën me zjarr e me flakë
Nënat thërrasin: Pse, o Allah?
Çfarë faji patëm bërë që mbi kryet tona ra kjo
gjëmë.

Fëmijët e vegjël e të porsalindur
Vdekjen pse e panë
Fëmijët çifutë
Mesazhe në raketat ushtarake atyre u lanë
Vdisni ju, që të jetojmë ne - kështu u thanë.

Shumica e profetëve të Zotit
Atje kanë jetuar
Besimin, drejtësinë dhe pastërtinë e tyre
Askush nuk ka për ta harruar.

Dhe vetë Profeti Muhamed
Atje e kishte Kiblën e parë në namaz
Allahu e begatoi atë vend
Me Islamin e bëri hak.

Të tre besimet hyjnore të mëdha
Atje e kanë rrënjën
Nga Profeti Ibrahim
Atje e kemi tokën mëmë.

Të lutemi të gjithë o vëllezër e motra
besimtarë
Për Palestinën tonë
Që Allahu ta lirojë sa më shpejt
E t'ia dhurojë muslimanëve përgjithmonë.

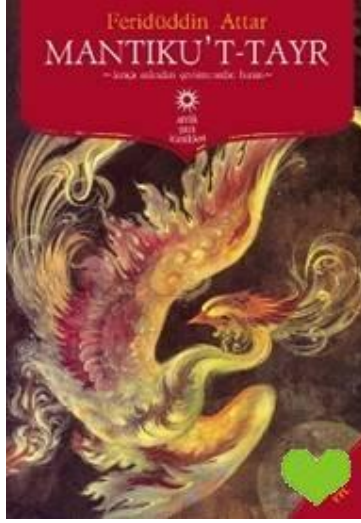
Ermal BEGA
Tiranë, më 04/01/2009

MANTIKU T- TAYR

Yazar:
Şeyh Feridüddin Muhammed Attar
Nişaburi

Çeviri:
Sedat Baran

Birinci Bölüm

Celal ve azamet sahibi Allahu tealanın vahdaniyeti hakkında

Bismillahirrahmanirahim

Canı yaratan ve toprağa can bağışlayıp iman veren temiz yaratıcıya hamdolsun. O arşı su üstüne kuran ve topraksıların yaşamlarını rüzgâr üstüne koyandır. O gökyüzünü kudretiyle yükseltti, toprağın da en aşağı seviide olmasına karar verdi. Birine daimi hareket diğerine ise daimi sükûnet verdi. Gökyüzünü çadır gibi kurup sütünsüz durmasını sağladı, zemini de kendisine taban yaptı. Altı günde yedi yıldız yarattı, iki harfle dokuz feleği meydana getirdi. Yıldızların mühürlerinden altından tavla yaptı, her gece felekle bu tavlada mühür oyununu oynadı. Can tuzağını değişik şekillere soktu, toprağı can kuşunun peşine saldı.

Denizi emrine tabi kıldı, dağı korkusuyla perişan etti. Denizi dudak susuzluğuyla kuruttu, taşı yakuta kanı da miske dönüştürdü. Ruhu temiz sürette o gösterdi, tüm bu işleri bir avuç toprak için o yaptı. Serkeş aklı şeriata boyun eğdirdi, teni canla ve canı imanla zinde kıldı. Dağı komutanlığa yükseltmek için kendisine hem kesicilik ve hem de bel verdi. Gâh ateşin üstüne gül desteledi, bazen deniz üstüne köprü kurdu. Zayıf bir sivrisineği düşmanın başına müsalat etti, başında dört yüz yıl kalmasını sağladı. Hikmetiyle örümceğe ağ kurmasını öğretti, bununla âlemin efendisine emniyet ihsan etti. Karıncanın beline saç teli gibi bir kemer bağladı, Süleyman'ın karşısına çıkardı. Beni Abbas'ın elbisesini giydirdi, Tasin süresini kendisine vermeden indirdi. Hakk yolu gören rehberler, zaman zaman bu işin peşi sıra geldiler. Canlarının hayretin kendisi olduğunu gördüler, can yolunu da aciz ve hasretli buldular. Önce bak Âdemin başına ne geldi? Matemle geçen yıllar ona ne yaptı? Görevi tufana boğmak olan Nuh'a bak, binlerce yıl kâfirlerden ne gördü. İbrahim'e bak âşık olmuş, mancınık ve ateş kendisine menzil oldu. Matemli İsmail'e bak, nefsi, sevgilinin dağında kurban oldu. Avare olmuş Yakup'a bak, oğlunun yolunda gözlerini verdi. Hükümdar olan Yusuf'a bak, köle oldu, kuyuya atıldı ve zindanı gördü. Sitemkeş Eyyub'a bak, kapının önünde kurtlar ve böcekler içinde kaldı. Yoluna kaybeden Yunus'a bak, kaç zaman balığın karnında kaldı. Doğduktan sonra Musa'ya bak, beşiği tabut dadısı da Firavun oldu. Zırh ustası Davud'a bak, ciğerinin hararetiyle demiri muma çevirmiş. Padişah Süleyman'a bak, mülkünden yeller esmiş devler mülkünün yerini tutmuş.

Gönlü semaya gelen Zekeriya'ya bak, başına testere konulmasına rağmen ses çıkarmadı sustu.

Sonra Yahya'ya bak, halkın gözü önünde perişan bir vaziyette başı mum gibi kesilip leğene konuldu.

Bir de İsa'ya bak, kaç defa Yahudilerin elinden darağacından kaçtı.

Peygamberlerin serverine bak, kâfirlerin ellerinden ne eziyetler ve çileler gördü.

Sen bu risaletin kolay olduğunu mu sanıyorsun? Bu yolda verilecek en az şey candır.

Artık ne söyleyeyim söyleyecek sözüm kalmadı, dalından gül kopardığım daldan gül kalmadı.

Hayret tüm bedenimi kapladı, çaresizlikten başka çare bilmiyorum.

Ey Rabbim! Akıl senin yolunda süt emmen çocuk döndü, ihtiyaç akıl seni arama yolunda kayboldu.

Ben nasıl böyle bir zata kavuşabilirim, her türlü tasavvurumdan münezzeh olan zata nasıl erişebilirim.

Sen ne ilme sığarsın ne ayan olursun, ne kardan kar edersin ne zarardan zarar görürsün.

Sana Musa dan ne bir yarar erişir, ne de firavunda bir zarar.

Ey Allah'ım! Senden başka hadsiz olan kim var ki, hadsiz ve sınırsız olan sensin senden başka ne var ki.

Şüphesiz senden başka hiç bir şey hadsiz değildir, eğer böyle olmamış olsaydın vahdaniyetin olmazdı.

Ey Allah'ım! Varlık âlemi hayrette kalmış, sen ise perdenin ardında gizli kalmışsın.

Perdeyi kenara çek, canımı yakma, bundan fazla perdenin ardında kalıp canıma ateş salma.

Aniden hayret denizinde kayboldum, beni bütün bu avareliğimden sen kurtar.

Dalgalı denizin ortasında kalmışım, perdenin içine giremeyip dışarıda kalmışım.

Kulunu bu namahrem denizden çıkar, sen attın içine sen çıkar.

Nefsim beni baştan aşağı hükmü altına aldı, eğer elimi tutmazsan vay halime.

Canım beyhude işlerle kirlendi, benim artık kirliliğe dayanacak takatim kalmadı.

Ya beni bu kirlilikten temizle, ya da kanımı akıtıp toprağa göm beni.

Yaratılanlar senden korkuyorlar ben ise kendimden korkuyorum, çünkü senden iyilik kendimden ise kötülük gördüm.

Toprak üzerinde yürüyen ölüyüm ben, ey can bağışlayan Allah'ım! Canımı zinde kıl.

Müminin ve kâfirin eli kana bulanmış, hepsi ya avare olmuş veya şaşırıp kalmış.

Eğer çağırırsan bu avareliğin sonu olur, eğer kovarsan bu avareliğin başlangıcı olur.

Ey padişahım! Gönlüm kan içinde, baştan ayağa felek gibi şaşkınım.

Demiş ki: "Ben gece gündüz sizinleyim", bu yüzden bir nefes bile olsun talepten el çekme.

Biz öylesine birbirimizle komşuyuz ki, sen güneş gibisin bizler ise gölge.

Ey sermayesizlere başışta bulunan Allah'ım! Ne olur komşularının hakkını gözetiversen!

Dertli bir gönül ve yakınan bir canla doluyum, iştiyakından bulut gibi gözyaşı yağıdırıyorum.

Yakınmamı söyleyeyim sana, kaybolmuşum kiminle ariyayım seni.

Yolu kaybetmiş geldim yol gösterenim ol, her ne kadar dergâhına zamansız geldiysem de devlet ver bana.

Dergâhına varan herkes devlet sahibi oldu, senden kaybolup kendisinden bizar oldu.

Ümitsiz değilim kararsızım, ola ki yüz binlerin için bana nazar edersin.

Hikâye

Haydudun biri zavallı biriyle karşılaştı, ellerini bağlayıp evine götürdü.

Zavallının boynunu vurmak için kılıcını almaya gitti, o saatte haydudun karısı o zavallı adama bir parça ekmek verdi.

O an haydut kılıcıyla çıka geldi, elini bağladığı o adamın elinde bir parça ekmeğin olduğunu gördü.

Kendisine dedi: “Ey kimsesiz bu ekmeği kim sana verdi?” o zavallı adam dedi ki: “Karın bu ekmeği verdi.”
Haydut cevabı işittiği zaman dedi ki: “Seni öldürmek bize haram oldu.”
Çünkü ekmeğimizi yiyen insanı kılıçla öldürmek için, elimizi uzatmayız.
Biz ekmeğimizi yiyenden canımızı esirgenmezken, nasıl olurda kılıçla kanını akıtabilirim.
Ey yaratıcı Rabbim! Dünyaya geldiğim günden beri, hep senin sofranda yemeğimi yedim.
Eğer biri başkasının sofrasında ekmek yerse, sofranın sahibinin ona hakkı geçer.
Sen yüz binlerce cömertlik denizinin sahibisin, senin ekmeğini çok yedim hakkın var boynumda.
Ey âlemlerin Rabbi! Acizim, kanlar içinde karada gemi yürütmüşüm.
Elimden tutup feryadıma yetiş, ne zamandan beri pişmanlığımdan dolayı elim sinek gibi başımın üstünde.
Ey günahları bağışlayan ve özür dilemeyi öğreten Allah’ım! Yüz defa yandım, yanmamı istemenin sebebi nedir?
Sana karşı mahcubiyetinden kanım coştı, çok namertlik yaptım, sen ört.
Ben gafletimden yüzlerce günah işledim, sen bu günahlarıma karşılık yüzlerce rahmet ver.
Ey padişahım! Sen miskin olan bana bak, eğer bugüne kadar benden kötü şeyler gördüysen onlara teveccüh etme, bugünkü halime bak.
Bilmeden hata ettiğim için bağışla, dertli gönlüm ve canım için afet.
Eğer gözlerim aşıkâra ağlamıyorsa, canım senin şevkinden zar zar ağlamada.
Ey yaratıcı Rabbim! İyilik ve kötülük her ne yapmışsam, kendime yapmışım.
Himmetsizliklerimi afet!
Hürmetsizliklerimi yok et.

* * * *

İsa’nın yanında bir iğnenin olduğunu gördü, o bu iğneyle kendisi mecburen dikişlerini dikiyordu.

Laleden kılıcı kana boyadı, Gülşen ve Nilüferi duman etti.
Parça parça toprağı kana buladı, ta ki sonunda akik ve la’l kendisinden dışarı çıktı.
Güneş ve ay gece gündüz secdesini yerine getirmede, alınlarını yolundaki toprağı koymada.
Simalarında secde nişaneleri vardır, secdesi olmayanın simasında ne zaman secde nişanesi oldu ki!
Gündüz ferahlığından beyazlar açtı, gece sıkıntısından siyahlara büründü.
Papağana altından bir gerdanlık yaptılar, Hüdhüd’ü yol gösterici ulak yaptılar.
Kâinat kuşu yolunda kanat çırpıda, kapısının önünde halka gibi başvurmada.
Feleği gece gündüz çevirmede, geceyi götürüp gündüzü getirmede ve rızkları vermede.
Balçığa üfürürse Âdem olur, tüm âlemi köpükle dumandan meydana getirir.
Gâh bir köpeği dergâhına kabul eder, gâh bir kediyi Hakk yolu gösterir.
Köpeği o adamla dost kıldığında, aslan yürekli olmayı köpeğe nispet verir.
O feleğin yükseklerde olmasını kararlaştırandır, güneşin yuvarlaklığını da felek sofrasına yerleştirendir.
Süleyman’a asayı verir, karıncaya ise konuşmayı bilme hünerini verir.
Asadan ejderhayı çıkarır, tandırdan tufanı yaratır
Feleği dairevi serkeş yapar, hilalinden ise nalı ateşin üstüne koyar.
Dişi deveyi taşın içinden çıkardı, sarı buzağı inlemesinden tanıdı.
Kışta un gümüşünü bağışlar, hazanda ise ağaç dallarından sarı altını döker.
Eğer biri kanlı oku saklarsa, o, oktan kanlı gonca yeşertir.
Yaseminin başına dört yapraklı tacı koyar, lalenin başına kırmızı külah koyar.
Gâh nergisin başına altın taç koyar, gâh gecenin nemiyle o taca inciler bezer.
Aklın işten düşmesi canın hayatını elden vermesi ondandır, hareketli sema ve sakin zemin ondandır.
Onun takdiriyle dağ taş gibi oldu, deniz ona olan mahcubiyetinden mavi oldu.

Hem yeryüzü toprak başına sala kalmış,
hem felek kapı üstündeki halka gibi kalmış.

Onun için sekiz cennet bir eşiktir, yedi cehennem ise bir yalımdır.

Cümle âlem tevhidinden gark olmuştur,
gark olmak ne ki mutlak sihir'e kapılmıştır.
Balığın sırtından aya kadar her ne varsa,
tüm zerrelere zatına şahittir.

Yeryüzünün alçaklığı ve feleğin yüksekliği,
onun vahdaniyetine ayrı ayrı şahitler olarak yeter.

Rüzgârı, toprağı, ateşi ve kanı yarattı,
sırrını bunlarla aşikâr kıldı.

Kırk sabah toprağımızı yoğurup balçık yaptı,
sonra ruhu bu balçığın içinde huzura kavuşturdu.

Ruh bedene girdiğinde beden çabucak canlandı,
sonra kendisine akıl verdi de bununla görür oldu.

Aklın görme kuvvesine sahip olduğunu görünce,
her şeyi tanıması için kendisine ilim verdi.

Tanımaya başlayınca aklı acizliğini ikrar etti,
hayretlere gark olup işe koyuldu

İster düşman olsun ister dost, herkesin boynu onun yükü altındadır.

Hikmeti herkese yük olarak verir, ne şaşılacak şey ki yine de herkesin koruyucusu odur.

Öncelikle dağı yeryüzüne çiviletti, sonrada yeryüzünü deniz suyuyla yıkadı.

Yeryüzü öküzün sırtında dosdoğru durdu,
öküz de balığın sırtında durdu balık ta havada muallâkta durdu.

Öyleyse herkes neyin üstünde hiçbir üstünde,
hiç anlamı hiçtir yani tüm bunlar sadece bir hiçtir.

O padişahın yaratma sıfatı hakkında düşün,
tüm bu şeyleri bir hiçin üstünde koruyup gözetlemekte.

Mademki her şey bir hiçlik üzerine bina edilmiş,
öyleyse her şey bir hiçtir şüphesiz.
Cüz ve kül onun pak zatının burhanıdır,
yer ve gök onun bir avuçluk malıdır.

Arş suyun üstünde olmasını âlemin ise hava üstünde olmasını bırak, çünkü tüm varlık âlemi odur.

Arş ve allem bir tılsımdan ibarettir, o vardır yeter bu varlıklar da isimden başka bir şey değildir.

Bak bu âleme, bu âlem de odur, ondan başka bir şey yoktur varsa da odur.

Her şey bir zattır ama sıfatlara bezenmiştir,
her şey bir harftir ama ibareler farklıdır.

Er meydanı hatta eğer yüz farklı elbisenin içinde görse bile padişahı tanımalı.

Böyle biri onun kim olduğunu bilir yanılmaz,
zira her şey odur dolayısıyla yanılmanın anlamı olmaz.

Yanılmak yolunu şaşırmanın işidir, çünkü yanılmak boş insanın işidir.

Heyhat ki hiç kimsenin takati yoktur, güneş gibi her tarafı kaplamıştır gözler ise ona karşı kördür.

Eğer onu göremezsen aklını kaybedersen, herkesi o olarak görür kendini kaybedersen.
Herkes hayretten eteklerini tutmuş, ondan uzak olmalarına rağmen onunla hem demdirler.

Ey aşıkârlığının şiddetinden görünmeyen,
her şey sensin senden başka bir şey yoktur.
Can bedende gizlidir sen ise canda gizlisin,
ey gizlilerin gizlisi ey canların canı.

Ey her şeyden ve herkesten önce var olan,
bütün âlemi kendisinden gören ve kendisini herkesten bilen.

Damın muhafızla kapın da bekçiyle doluyken kim sana gelmek için yol bulabilir.

Akıl ve can zatının etrafına bile yaklaşamaz,
sıfatlarından da hiç kimse haberdar değil.

Gerçi candaki gizli hazine sensin, can ve bedenden de aşikâr olan sensin.

Cümle âlem kühnüne ermekten acizdir,
nebler bile yolunun toprağı uğruna can verirler.

Her ne kadar akıl senden ve vücudundan bir nişane bulmuşsa da, lakin kühnüne asla erişmek olmaz.

Tüm varlık âleminde ebedi olan sensin,
bütün elleri ve kolları bağlamışsın.

Ey Allah'ım! Canın içi ve dışı sensin, her ne söylersem o değilsin.

Ey Allah'ım! Akıl dergâhında avare olmuş,
kesinlikle sonunda senin yolunda kendisini kaybedecek.

Cümle âlemi seninle görüyorum ayan, ama âlemde senden göremiyorum bir nişan.
Herkes senin için bir nişan verdi, oysa senin nişanın yok ey sırların alimi!
Gerçi felek seni görebilmek için bunca göz açtı, ama senin yolunda bir zerre toz bile göremedi.
Yeryüzü de senin tozunu göremedi, gerçi senin derdinden topraklarını başına saçtı.
Güneş senin şevkinden divane oldu, her gece yüzünü topraklara sürmede.
Ay da sevginle yanmış, her ay hayretten siperini terk etmiş.
Deniz aşkınla coşup köpürdü, etekleri ıslak lakin dudakları kurudu.
Dağ yüz zorlu geçidiyle, ayaklarından beline kadar çamura saplanmış.
Ateş senin şevkinle ateş gibi oldu, böyle ateşin yanında serkeş oldu.
Rüzgâr sensiz perişan olmuş, avucuna toprak alıp poyraz almaya koyulmuş.
Suyun ciğerinde su kalmamış, sana olan iştiyakı başından aşmış.
Toprak mahallende kapının önünde kaldı, aczinden başına toprak saçtı.
Her ne söylersem sıfatlara sığmazsın, ne yapayım ki senin hakkında hakiki marifete sahip değilim.
Ey gönül eğer talipsen yolunda yürü, önüne ve arkana bakıp bilerek yürü.
Salıklere bak dergâha gelmişler, hep birlikte peşi sıra gelmişler.
Her zerreyle bir dergâh vardır, dolayısıyla kendisine ulaşmak için her zerrede bir yol vardır.
Sen hangi yoldan gideceğini nerden bileceksin ki? O dergâha nasıl varacağını nerden bileceksin ki?
Onu açıkça aradığın zaman gizlenir, gizlice aradığın zaman ayan olur.
Açıkta ararsan gizlenir, gizliliklerden ararsan ayan aşikâr olur.
Hem açıkça ve hem de gizlice aradığın zaman her ikisinin dışında olur.
Sen hiç bir şeyi kaybetmemişsin boşuna arama, her ne söylersen o değil dolayısıyla onun için bir şey söyleme.
Söylediğin ve bildiğin şey aslında sensin, kendini tanı çünkü sen söylediyin ve

bildiğin şeylerden yüzlerce defa daha öndesin.
Sen onu onunla tanı kendinle değil, ona gidilecek yolun kılavuzu ondan gelir akıldan değil.
Onu vafedenler hakkıyla vafedemezler, o her erin ve namerdin vafedebileceği biri değil.
Onun hakkındaki bilgi acziyetle hemzemdir, zira zatı ne şerhlere sığar ve ne de sıfatlara.
Halkın ona dair bilgisi zandan başka bir şey değil, ondan haber vermek imkânsızdan başka bir şey değil.
İster kendisi hakkında iyi konuşsunlar isterse kötü konuşsunlar, her ne söylemişlerse kendilerine dair söylemişlerdir.
İlimden üstün ayandan ötedir, zira kendi kudsiyetinden nişansızdır.
Hiç kimse ondan nişansızlıktan başka nişan bulamadı, can feda etmekten başka yol bulamadı.
İnsan ister kendinde olsun ister kendinde olmasın, onun hakkındaki bilgiye dair nasibi yoktur.
Her iki âlemde de zerre zerre onu arasan ve bulduğunu sansan, bildiğin hiç bir şey Allah değildir sadece senin tasavvurundur.
İdrak yetisi onun zatını derk edemez, onun olduğu o yere kimin canı varabilir.
O yüz binlerce mertebe candan daha yücedir, her ne söylersem o ondan da yücedir.
Akıl onun sevdasından hayran olup kaldı, can aczinden parmak ağzında kaldı.
Aklın kavuşma hazinesinde nasibi yoktur, aklın olduğu yerde de temiz can yoktur.
Can nedir? Onun dergâhına giden yolda avare olmuş biri, gönlü perişan kan içinde kalmış biri.
Ey Hakk bilir! Onun hakkında bu kadar kıyas ehli olma, zira o kıyasla tanınılacak biri değildir.
Onun celalinden akıl ve can kendilerini kaybetmişler, akıl şaşkın kalmış can ise hayretler içinde.
Enbiyalardan ve resullerden hiç kimse o küllün bir cüzünü bile elde edemedi.

Bu yüzden herkes aciz kalıp toprağa kapanmış ve biz seni hakkıyla tanımıyoruz hitabıyla ilahi dergâha gelmiş.

Onu ondan başkasıyla meşgul olmayan kimse tanıdı ben kimim ki tanıma kelimesini ağızma alıyorum.

Mademki her iki âlemde de ondan başkası yok, kiminle meşgul olunur ki? Zira bunlar heves ve boş bir sevdadan başka bir şey değildir.

Dalgalı inci denizi vardır, sen bu sözü anlamasın o yüzden altıyı at beşi yürüt.

Bu denizi ve inciye bulamayan kimse, la oldu ne illayı buldu, ne illAllahı.

Vasfedilen nasıl olurda o olabilir, zira onun anlatılıp tanıtılması rahat değildir.

O deme çünkü o işaret sığmaz, onun hakkında konuşma çünkü o ibaret ve kelimelerle beyan edilemez.

O kendisine ne işaret edilebilir ve ne de anlatılabilir, hiç kimsenin onun hakkındaki bilgiye ve nişaneye sahip değildir.

Senin için kemal ondan fani olmandır, yani sen kendi enaniyetinden kurtulup yok olduğun zaman ona kavuşmuşsunur.

Sen ondan fani ol, hululün anlamı budur yoksa fani olma hakkında konuşmak gereksizdir ve boştur.

Bir olma yolunda yürü ve ikilikten uzaklaş, bir gönül, bir kible ve yön sahibi ol.

Ey halifenin oğlu bilgisiz adam, maarife sahip olmakta babanla aynı sığata sahip ol.

O vücud âlemine yokluktan her neyi getirdiyse o şey kendisi karşında secdeye vardı.

Âdem'in yaratılma sırası geldiğinde onu gayretinden dolayı yüz perdenin arkasında sakladı.

Âdem'e dedi ki: " ey Âdem sen ihsan denizi ol ve tüm secde edenlerin secde edileni ol."

Ona sadece biri secde etmedi, o da kovulan ve sırrı anlayamayan lanetlenenlerden oldu.

Lanetlenmekten dolayı yüzü kararınca dedi ki: " ey muhtaç olmayan! Beni utandırma ve işlerimi düzene koy."

Hakk teala ona dedi ki: " ey yolun melunu! Âdem hem halifedir hem de padişah."

Sen bugün gururundan dolayı ona isteğin kadar sinirlen, yanında bundan dolayı üzerlik otu gibi yanıp kavrulacaksın.

Can cisimde yer aldığı zaman cüz, Küll oldu, hiç kimse bundan daha acayip bir tılsım yapamaz.

Can yüce semavi tinsel boyuta sahipti ise beden aşağılık topraksı boyuta, dolayısıyla insan değersiz toprak ve yüce can birleşiminden meydana geldi.

Semavi can ile değersiz toprak hem dem olunca Âdem de şaşılacak sırlar sahibi oldu.

Lakin kimse Âdem'in sırlarına vakıf olamadı, zira onun bu işi her dilencini harcına değildir.

Ne bildik ne tanıdık ve ne de bir zaman için kendisine gönlü verdik.

Her ne söylersen söyle nihayetinde susmaktan başka çaren yok, zira kimsenin bu yolda bir ah bile çekmeye cesareti yok.

Çoğu insan bu denizin yüzeyinden haberdardır lakin denizin dibinden haberdar olan yoktur.

Dünya tılsım gibidir, hazine de denizin dibindedir bu yüzden tılsımı boz ve bedenini iplerini kopar.

Tılsım bozulduğunda hazineyi bulursun, cisim ise ortadan kalktığında can olursun.

Bundan sonra canın sana başka bir tılsım olur çünkü gayb âlemine göre can başka bir cisimdir.

Böylece devam edip git, sonunun nereye varacağını sorma, bu derdin dermanın ne olduğunu da sorma.

Bu uçsuz bucaksız denizin çıkmazında nice insanlar boğuldu ki hiç birinden bir haber bile yok.

Böyle bir azametli denizde âlem zerredir ve zerre de âlemdir.

Bil ki bu denizde âlem bir hava kabarcığından ibarettir, dolayısıyla zerrenin de hava kabarcığı olduğunu iyice belle.

Eğer âlem de zerre de kalmazsa bu denizde bir hava kabarcığı nasıl eksilebilir?

Kim bu derin denizde akikin mi yoksa çakıl taşlarının mı daha değerli olduğunu bilebilir?

Zerrenin kemalini tanımak için aklı, dini, canı ve gönlü elden verdim.
Ağzını kapat ve arş ve kürsü hakkında sorular sorma, gerçi sen hep zerreyi soruyorsun ama sorma.
Aklın daha işin başındayken bir kıl gibi yanıyorsa artık soru sormaya kalkışma iki dudağını yumup sus.
Hiç kimse zerrenin kühnüne bir bütün olarak eremez, öyleyse nereye kadar söylenip soruyorsun.
Dünya nedir? Başı dönmüş, ebedi olmayan ve kararsızlığı kendisine karar edinen şeydir.
Onun yolunda elini ayağını kaybedersin çünkü perdenin içinde perde ve o perdenin içinde de başka bir perde vardır.
Böyle avare bir sultansın, peki bu avarelikle nasıl hüküm süreceksin.
Felek bu sırrı anlamak istiyor ama avarelikle sır nasıl anlaşılabilir?
Felek başı dönmüş bir avareden başka nedir ki? Dolayısıyla perdenin içinde neyin olduğunu nereden bilecek ki?
Avare olan felek bunca yıldır bu dergâhın etrafında hayran ve perişan bir şekilde beyhude dönüp durmakta.
O bile bu perdenin arkasındaki sırrı bilmezken nasıl olurda bu perdenin sırrı senin önüne açılır.
Âlemin işi ibret ve hasretten ibarettir, zira hayretin içinde hayret ve o hayretin içinde de başka bir hayret vardır.
Bu yol her an biraz daha sonsuzlaşmakta insanlara da her ana biraz daha hayretler içinde kalmakta.
Biliyor musun bu yola ayak basıp bu yolu gören Hakk yolunun eri bu yolda ilerledikçe yolun daha da uzadığını görür.
Sonsuzluğun sınırı olmuş olsaydı kesinlikle sınırlandırılır ve sayılırdı.
Bu âlemde hiç kimse kendi kühnüne varamaz ve her zerre diğer zerreden habersizdir.
Bu iş ters yüz bir iştir ne başı var ne sonu, sanki âlem yüzünü duvara dönmüş çaresizlikten elini ısıtır durur.
Kendime müptela olmuşum sana da hayran, iyi de olsam kötü de olsam sendenim.

Sensiz yarı bir cüzüm, bana nazar et! Zira eğer sen bana nazar edersen cüzden çıkıp Küll olurum.
Benim bu kanlı gönlüme bir nazar et ve beni nazarınla bütün bu musibetlerin içinden alıp çıkar.
Eğer bana bir an için bile olsa nazar edersen hiç kimse benim ayak tozuma ulaşamaz.
Ben kim oluyorum da sana karşı durup adamlık taslayacağım senin adam olmayan kulun olmak bile bana yeter.
Ben nasıl olurda senin kulun ve kölenin diyebilirim? Hâlbuki dağındaki köpeğin toprağının kölesiyim.
Bedenimde Habeşli köleler gibi senin kulun olduğumu gösteren nişaneler var.
Eğer senin kulun ve kölen değilsem neden vücut tercihinde makbul oldum? Ben senin kulun ve kölen olana kadar gönül rengine büründüm.
Kölelik nişanesine sahip bu kulunu satma, kulağıma da bir kölelik halkası tak.
Ey faziletinden kimsenin ümitsiz olmadığı Allah'ım! Ben sonsuza kadar kulağında halka kölelik nişanesi olan bir kulunum.
Gönlü senin derdinle zevk almayan biri senin gerçek kulun olmaya layık olmadığı için saadet yüzü görmesin.
Ey derdimin dermanı olan Allah'ım! Bana zerre kadar olsun aşk derdini ver çünkü eğer bu dert olmazsa ben canımdan olurum.
Kâfire küfür gerek, dindara din gerek, Attara ise zerre kadar da olsa senin aşk gerek.
Ya Rabbim! Benim ya Rabbim deyişlerimden haberdarsın, gece matemlerimin hazırı ve nazırısın.
Artık matemim haddini aştı, bana zulmetimin içinde nurunu gönder.
Bu matemimde benimle hem dem ol, senden başka kimsem yok elimden tutanım ol.
Bana Müslüman olma nurundan lezzet ihsan eyle, zulmet kaynağı nefsimi ise yok eyle.
Gölgede yok olmuş bir zerreyim ben, varlık sermayesinden nasibi olmayan biriyim ben.

Ben güneş gibi olan o hazretten nasip istemekteyim, ola ki onun mutlak nurundan zerre kadar ışrak yetişir bana. Ta ki böylece avare olan bir zerre gibi sevincimden sıçrar ve el çırparım. Sonra var olan bu küçük delikten dışarı çıkar, bil zat var olan o nurani âlemin içine dalarım. Canım bedenimden ayrılacağı zaman da senden başka kimsem yok, sen son nefesimde de can yoldaşım ol. Canım bedenimden ayrılacağı zaman sen yârim olmazsan vay halime. Bana yoldaş olacağını ümit ederim, çünkü sen dilersen buna kadirsin ey Allah'ım!

Peygamberin (s.a.s) Methi

Dünyanın ve dinin serveri, vefa hazinesi her iki âlemin yücresi ay yüzlü Mustafa! Şeriat güneşi, yakın deryası, âlemlere rahmet olarak gönderilen âlemin nuru. Temiz canlar onun temiz canının ayak tozudur, canı bırak tüm varlık ayaklarının altına serilmiştir. Herkesin sultanı ve imanı, iki âlemin padişahı ve tüm mahlûkatın canı. Miracın sahibi, kâinatın yücresi, hakkın gölgesi ve zatı güneş gibi olan padişah. Her iki âlem de onun terkisine bağlanmış, arş ve kürsü toprağını kendilerine kible edinmiş. Bu dünyanın ve o dünyanın rehberi, gizli ve aşikâr olan mukteda. Peygamberlerin en ulusu ve en üstünü, evliyanın ve esfiyanın yol göstericisi. İslam'ın mehdisi, yolun hadisi, gaybın müftüsü ve küllün ve cüzün imamı. Hakkında her ne söylersem ondan üstündür, her şeyde herkesten öncüdür. Kendisine “Arasat meydanının serveri” dedi ve “ muhakkak ki ben hidayet edici bir rahmetim” dedi. Her iki âlem onun vücut feyzinden varlık meydanına çıktı, arş onun adıyla sükûnete erdi. Varlık âlemine kerem ve ihsan denizinden bir çiğ damlası gibi geldi, mahlûkat onun hürmetine yaratıldı.

Onun nuru tüm mahlûkatın maksadıdır, varlığın ve yokluğun aslıdır. Hakk bu mutlak nuru huzurunda görünce kendisi vesilesiyle yüzlerce nur denizini yarattı. Kendisi için o temiz canı yarattı, onun için âlemin yaratılmışlarını halk etti. Yaratılış fiilinden kasıt odur, varlık âlemindeki mahlûkatlar içinde en temiz olan odur. Gaybın gaybetinde ilk sadır olunan şey hiç şüphesiz onun eksiklikten beri olan nurudur. Ondan sonra o yüce nur meydana çıktı, arş, kürsü, levhi mahfuz ve kalem vücut buldu. Onun temiz nurunun görünüşü bir âlemdir, bir görünüşü de âdem ve zürriyetidir. O muazzam nur aşikâr olduğunda yaratıcısının huzurunda secdeye kapandı. Asırlarca secdede kaldı, ömürler boyu rükûda durdu. Yıllarca kıyamla meşgul oldu, bir ömrü teşehhütte geçirdi. O sır deryası namaz kıldı da, cümle ümmete namaz kılmak farz oldu. Allah o nuru ay ve güneş gibi uzun bir zaman cihetsiz karşısına koydu. Sonra ansızın o nur hakikat denizde bir yol açtı. O nur sır denizinin yüzünü gördüğü zaman naz ve cilveyle coştı. Bil araz olmanın gereksinimi olan ihtiyaçtan yedi defa kendi etrafında döndü, böylece feleğin yedi yörüngesi ayan oldu. Hakkın ona olan her nazarın bir yıldız yaratıldı ve her yaratılmışta ihtiyaç sıfatı öne çıktı. Ardında o temiz nur sükûnete erdi, arş yüceldi kürsü isim sahibi oldu. Zatının aksinden arş ve kürsü ayan oldu, sıfatının aksinden melekler ortaya çıktı. Nefislerinden nurlar aşikâr oldu, düşünceler yuvası gönlünden sırlar meydana çıktı. Ruhun sırrı düşünce âleminde, “ona kendi ruhumdan üfürdüm” ayetinde beyan edilen nefistir. O nefisler ve bu sırlar toplandığında birçok ruh bir araya gelmiş oldu.

Ümmetler onun nurundan yaratıldığından, o bütün ümmetlere peygamber olarak gönderildi.

O bütün zamanlara tüm yaratılmışlar için peygamber oldu.

Bu yüzden şeytanını da hakka davet ettiğinde, şeytanı Müslüman oldu.

O, yaratıcının izniyle açıkça cinleri, cinler gecesinde Hakk yola davet etti.

Melekleri peygamberlerle oturttu ve hepsini bir gecede hakka davet etti.

O hayvanları açıkça hakka davet etti bunun şahidi oğlak ve kertenkeledir.

O âlemdeki putları da hakka davet etti, bu putlar naçar karşısında baş aşağı devrildiler.

O tertemiz zat zerrelerin de davet edicisi oldu, bu yüzden çakıl taşları avucunda hakkı tesbih etti.

Peygamberlerden kim bu makama ulaştı, hiç biri asla tüm ümmetleri dinine davet etme salahiyetine sahip olmadı.

Onun nuru varlıklarının var olma menşeidir, zatı ise her zatın meydana geliş nedenidir.

Bu yüzden kendisine her iki âlem de tüm zerrelere gizli ve açıkça davet etmesi vacip oldu.

Cüz ve Küll ümmeti oldular, onun himmetinden başağmı toplar oldular.

Bu yüzden O, mahşer gününde bir avuç topraktan ibaret olan insanlar için ümmetim der ve kendilerine şefaatt diler.

Allah o hidayet meşalesinin hatırına, ümmetine ihsanlarda bulunup hediye gönderir.

O her işte üstattır, işi olan herkes işi için ona yönelir.

Her ne kadar o hiç bir zaman hiç bir şeye bakmamıştır ama insanlar onun şeyi için ağlamalı.

Varlık âlemdeki her canlı onun sığınması altındadır, istenilen her şeyin verilmesi onun rızasına bağlıdır.

Her konuda âlemin piri olmasına rağmen herkese hizmet eden odur.

Onun özelliklerini hiç kimse rüyasında bile göremez.

Kendisini Küll gördü, küllü de kendisi, önündekileri nasıl gördüyse arkasındakileri de öyle gördü.

Hakk nübüvveti onunla sona erdirdi, mucizeyi ve güzel ahlakı onunla tamamladı.

O hassı ve avamı hakka davet etti, böylece herkes için hücceti tamamladı.

Hakk onun vesilesiyle kâfirlere azap için mühlet verdi ve iman etmemeleri durumunda kendilerine azap sözü verdi.

Hakk onu geceleyin miracına yükseltti, küllün sırrını kendisine ayan etti.

İki kıbleye yönelen izzet ve şeref sahibiydi, gölgesiz gölgesi tüm âlemi kapladı.

Hem hakktan en üstün kitabına nail oldu, hem de hesaba sığmayan küllün kendisi oldu.

Müminlerin anneleri zevceleridir, miracı ise tüm peygamberlerin saygı gösterdiği yerdir.

Peygamberler onun arkasında saf bağlamışlardır, o ise öndedir, ümmetinin âlimleri diğer peygamberler gibidirler.

Hakk teala ona olan mutlak hürmetinden incilde ve tevratta adını anmıştır.

Bir taş parçası onun hürmetinden değer kazanıp yeminullah hilatını giymiştir.

Saygısından doğduğu yer kible olmuş, kendisinin hürmetine diğer peygamberlerin ümmetlerinin başına gelen belalar ümmetin uzaklaştırılmış.

Biseti putları baş aşağı yere vurmuş, ümmeti en seçkin ümmetlerden kılınmış.

Kıtlık yıllarında ağızından dökülen bir damla su kurumuş kuyuyu berrak suyla doldurmuş.

Parmağının işaretleriyle ay yarılmış, batan güneş emriyle ufuğa geri dönmüş.

O iki omuzunun arasında güneş gibi apaçık olan nübüvvet mührüne sahiptir.

Şehirlerin en hayırlısında yol gösterici oldu, kendisi de en iyi asırda halkın en iyisidir.

Kâbe onun dünyaya gelmesiyle beytullah oldu, oraya varan herkes emniyet ve huzur buldu.

Cebrail onun eliyle hırka giydi, bu yüzden dihyenin elbisesinde göründü.

Toprak onun döneminde değer kazandı, secde edilen yer oldu temiz sayıldı. Zerrelere sınırları kendisine ayan olunca defterden okumasın diye ümmi olarak gönderildi. Hakkın dili onun dili olduğundan zamanların en hayırlısı da onun zamandır. Mahşer gününde bütün diller susar sadece onun dili konuşur. Hayatının son anına kadar ilahi dergâha yönelir aşkından raz u niyaz ederdi. Gönlü sır denizine öyle dalmıştı ki kendinden geçtiği zaman coşup namaza koyulurdu. Gönlü engin bir deniz gibiydi çünkü engin denizlerin coşkusu çok fazla olur. Sıkıldığında “ ey Bilal ezanı oku da bizi bu hayal daracığından kurtar” derdi. Sıkıntıdan çıkıp huzur âleminde coştığında “ey Hümeysra benimle konuş” buyururdu. Onun bu cezbeye gelişlerini akıl derk edebilir mi? Ve bu haletin yüzde birine erer mi? Bilmiyorum. Akıl onun halvetine varmaya yol bulamaz, ilim de onun vaktinden haberdar olmaz. Dostla halvete oturup coştı mu Cebrail bile o kapıdan içeri giremez kanadı yanar. Onun can Simurg’unu aşikâr olduğunda Musa bile dehşete kapılıp kumruya döner. O hazretin vardığı yere Musa da vardı ama Hakk kendisine “ ayakkabılarını çıkar “ diye hitap etti. Musa ayakkabılarını çıkarıp yakına geldiği zaman mukaddes vadiye nura gark oldu. Hâlbuki o azamet nuru olan Muhammed miraç gecesinde Bilal’ın ayakkabısının sesini işitiyordu. Musa bin İmran da padişahı ama oraya ayakkabılarıyla gidemedi. Şu inayete bak Hakk onun hürmetine kölesine ne makamlar ihsan etti. Kölesini kendisinin Halil kulu yaptı ve huzuruna ayakkabılarıyla gelmesine izin verdi. Musa bin İmran bu makamı görüp bir kölesinin bile, kendisi hürmetine yakınlık makamına sahip olduğunu anlayınca... “Ey Rabbim beni onun ümmetinden kıl ve himmetinin kulu eyle” dedi.

Bu haceti Musa devamlı dile getirdi lakin bu yüce makama İsa nail oldu. Kuşkusuz İsa bu halvetten çıkınca halkı onun dinine davet edecektir. İsa semanın dördüncü katından yeryüzüne inecek, yüzünü onun toprağına sürüp canını onun yoluna feda edecek. Meşhur Mesih ona köle oldu da bu yüzden Allah ona “müjdeleyici” adını verdi. Birisi eğer “ ne olurdu biri o dünyaya gidip geri gelseydi Sorunlarımızı bir bir halletseydi de gönlümüzde hiç bir şüphe kalmasaydı” derse İki âlemde de Muhammed ten başka hiç kimse gizli ve aşikâr o dünyaya gidip ta geri dönmez. Onun bu âlemde gördüklerini diğer peygamberler ancak o âlemde görebilirler. “Hayatının hakkı için” başına tacı konulunca dağ kapısının önünde kemer eğdi. Sultan odur herkeste onun hizmetkârı, daimi sultanı odur herkse ta onun takipçisi. Dünya onun saçlarının misk kokusuyla doldu, onun hasretinden denizin dudakları kurudu. Kim onu görme şevkine sahip değil ki? Direk ve taş bile onun aşkıyla gark olmuş. O nur denizi minbere çıktığı zaman uzaktan Hanane direğini iniltileri duyulurdu. Sütünsüz olan gökyüzü nurla doldu, o direk bile ayrılıktan üzümlüp hüzne gark oldu. Ben onun vasıflarını nasıl anlatabilirim? Utançtan kan ter içinde kaldım. O âlemin fesihî ben ise lal, bu durumda ben nasıl onun ahvalini beyan edebilirim? Ben onun vasıflarını anlatmaya layık değilim, âlemin yaratıcısı onu vafsetmiş bu yeter! Ey peygamber! Cihan tüm mertebesiyle senin ayaklarının altındaki topraktır, yüzlerce can âlemi senin temiz canın uğruna topraktır. Peygamberler senin vasıflarını anlatmada hayran olmuşlar, sırdan haberdar olan ise başları dönüp avare olmuşlar.

Ey gülmesine güneşin köle olduğu peygamber! Ağlaman buluta bile gözyaşı döktürür.

Her iki âlemde ayaklarının etrafındaki topraktır, bir kilim üzerine yatmışsın, kalk burası senin yerin değil.

Ey kerim başını kilimden kaldırıp ayağını kilimin yüce menziline üstüne koy.

Tüm peygamberlerin şeriatları senin şeriatında kayboldu, senin getirdiğin şeriatın fer'inden tüm peygamberlerin asılları yok oldu.

Kıyamete dek var olacak şeriat ve ahkâm senin şeriatın ve ahkâmındır, Allahın adıyla anılacak ad senin adıdır.

Mebus olan her peygamber ve resul senin dinine ve yoluna tabi mebus olur.

Hiç bir peygamberin makamı senin makamının önüne geçemedi, şüphesiz onların makamı senin makamından sonra gelir.

Âlemden önce ve sonra var olacak olan sensin, sen ilk ve son peygambersin.

Ne kimse senin ayak tozuna erişebilir ve ne de kimse senin sahip olduğun izzete sahip olabilir.

Bir olan Allah iki âlemin sultanlığını da ebede kadar Ahmet'e vakfetmiştir.

Ey Allahın resulü! Çok acizim elimde yel başımda toprak kala kalmışım.

Her nefeste kimsesizlere yar olan sensin, benim her iki âlemde de senden başka kimsem yok.

Üzüntüye gark olmuş bana bir nazar et, benim gibi bir çaresizin derdini derman et.

Ben ömrümü günahlarla heder ettiysem de tövbe ettim, sen hakkın dergâhında tövbemin kabulü için şefaati ol.

Ben "Allahın mekrinden emin olma" hükmünden korkuyorum, lakin "Allahın rahmetinden ümidinizi kesmeyin" fermanı ile umutluyum.

Bir an bana şefaati dilerdin diye gece gündüz oturmuş, yüzlerce matemin içindeyim.

Eğer kapından bir şefaati müjdesi gelirse bütün günahlarım silinip itaat olur.

Ey bir avuç kara bahtlılara şefaati eden peygamber! Lütfedip şefaati meşalesini tutuştur.

Pervane gibi etrafına toplananların arasına kanat çırparak meşalenin etrafında döneyim.

Meşaleni açıkça görenler pervane gibi aşktan canını feda eder.

Canın gözüne seni görmek yeter, her iki âlemde de senin rızanı elde etmek yeter.

Gönlümün ilacı senin muhabbetindir, canımın nuru güneşe benzeyen çehrendir.

Canım kapının önünde hizmet kemerini bağlamış, sen kılıç gibi olan dilimden dökülen sözlere bak.

Dilimden dökülen her inciye canımın derinliklerinden çıkarıp yoluna saçmışım.

Senden bir nişana sahip olduğumu göstermek için can denizinden bu incileri saçtım.

Canım senden öyle bir nişana sahip oldu ki bu nişan, nişansızlık nişanıdır.

Ey yüce makam sahibi peygamber! Senden hacetim bana lütfedip nazar etmendir.

Beni o nazarınla kendinde fani kıl ve bu fanilikte de baki kıl.

Ey temiz zatlı peygamber! Beni bütün bu şirkten şüphelerden ve saçma sapan sözlerden arıt.

Beni günahımdan dolayı yüzü kara olanlardan eyleme, adaşlık hakkı için koruyup gözetle.

Senin yolunda, etrafında siyah suların halka oluşturduğu o boğulmuş çocuk benim.

Atasoy Müftüoğlu

Ortak Anlamlar ve Amaçlar Çerçevesi Oluşturmak Gerek

Atasoy Müftüoğlu ile bugünün dünyası, İslâm toplumları, cemaatler, modernizm ve gelenek üzerine konuştuk:

Yazılarımızda çok sık geçen bir ifade “bugünün dünyası”. “Bugünün dünyası” ile başlayalım isterseniz. Nedir bugünün dünyası, onu dünün dünyasından ayıran nitelikler neler; biraz açabilir misiniz bugünün dünyasını?

Bugünün dünyası; ırkçıların, faşizmlerin, ayrımcılıkların, ideolojik tutkuların, işgallerin, katliamların, soykırımların, vahşetin, hukuksuzluğun, vicdansızlığın, adaletsizliğin, zulmün, işkencenin keyfi bir biçimde sürdürülebildiği; küstahça savunulabildiği, sıradanlaştığı, sorgulanamaz/yargılanamaz bir noktaya geldiği bir dünyadır. Bugünün dünyası, farklı kültür ve uygarlıklara kapalı olduğu gibi, her farklıyı bir alt kategori olarak gören, bu farklılıklarla savaştığı bir dünyadır. Bugünün dünyasında siyaset/kültür/sanat ideolojik saplantılar tarafından yönlendirilmektedir. Bugünün dünyasını temsil eden küresel kurumlar da, adaletsizlik, eşitsizlik, sömürü ve baskı üretmektedir. Bugünün dünyası gerçek anlamda olağanüstü bir dünyadır, böyle bir dünyada bizler, olağan bir dünyada yaşıyor gibi yaşamaya devam edemeyiz.

Filistin, Afganistan, Çeçenistan, Irak ve son olarak Lübnan... Bu ülkelerde yaşananlar karşısında İslâm dünyasının kayıtsızlığını nasıl değerlendiriyor ve nelere bağlıyorsunuz?

İslâm toplumları halen geleneksel kültürel yaklaşımları tüketiyor. Toplumlarımızı her durumda statükocu kılan, konformist kılan, muhafazakar kılan sorunlu bir geleneğimiz var. Bu gelenek, toplumlarımıza her duruma ve her durumda itaat'i telkin ediyor, öğütüyor. Geleneksel kültür bütün hiyerarşileri kutsallaştırıyor. Toplumlarımızda devlet, din'den daha kutsal bir konuma yerleştirilmiştir. Bu nedenle devlet ne isterse o olur. İslâm dünyasında devlet iktidarlarını ellerine geçiren iktidar elitleri, buldukları ülkelerde, emperyalistlerin işbirlikçileri olarak varlıklarını/saltanatlarını sürdürüyor. Geleneği, geleneksel algıları, yaklaşımları, kurumları değiştirmeyi, dönüştürmeyi, sorgulamayı, eleştirmeyi ve bunlara karşı çıkmayı düşünmeyen bir kültür, sadece boyun eğiyor ve itaat ediyor. Bu durum, İslâm toplumlarında, bireyi de, toplumu da devlet karşısında aşırı derecede güçsüzleştiriyor, bir sessizliğe, tavırsızlığa, kayıtsızlığa sevk ediyor.

Bu bağlamda İslâm dünyasındaki bölünmeleri, mezhep ve cemaat ayrılıklarını, karşıtlıklarını aşmanın yolu nereden geçmektedir?

Öncelikle Müslümanların, Müslüman toplumların, tarihsel sorumluluklarının farkında olmaları gerekir. Küreselleşme süreçleri, toplumlarımızı hızla davasızlaştırıyor, amaçsızlaştırıyor. Eylemsiz bir İslâmî hizmet anlayışı gündeme giriyor. Etnik bencillikler, mezhep bencillikleri, lider bencillikleri emperyalistler tarafından kışkırtılıyor. Bu kışkırtmalara maruz kalmamak için, bütünlüklü, derinlikli, kuşatıcı, nitelikli bir Ümmet kardeşliği, dayanışması bilinci/ahlâkı oluşturmak gerekiyor. Bunun için bir ortak anlamlar ve amaçlar çerçevesi oluşturmak, gelecek için sorumlu/gönüllü işbirliği ortamları oluşturmak gerekiyor.

Bağlantılı bir konu olarak İslâmî cemaatlerin dar görüşlülükleri ve bunların aksine ümmet düşüncesinin kapsayıcı bakışına gelsek şimdi de?

Önce, bütün Müslümanlar olarak hepimizin, her türlü bencilliğin büyük bir aşırılık, büyük bir bağnazlık ve büyük bir yobazlık biçimi olduğunu öğrenmemiz gerekir. İslâmî cemaatlerde bir gelenek halini alan, tâbi kılma ve tâbi olma ilişkisi cemaat mensuplarının ufkunu, bilincini, davranışlarını kısıtlıyor. Cemaat/hizip bencillikleri, cemaatler arasında ilişkisizlik/etkileşimsizlik şeklinde somutlaşıyor. Her cemaat kendi gündemiyle/İlgileriyle büyülenince, dayanışma ihtiyacı duymuyor, her cemaat/her hizip kendi doğrularını eleştiremez, sorgulamaz buluyor. Her cemaat, kendilerine Allah tarafından özel bir misyon verilmiş liderler tarafından yönetildiğine inanıyor. Bu inanış sebebiyle, toplumlarımızda statükolar hiçbir şekilde değişmiyor. Tevhidî bir duyarlığa sahip olan, Ümmete sadakat bilincine sahip olan, sorumluluk ahlâkına sahip olan, İslâm'ın bugünün tarihi karşısında düştüğü konumdan muzdarip olan Müslümanlar hiçbir zaman hiçbir hizip/mezhep/etnik köken bağnazlığına düşmezler, hiçbir farklılığı sorun haline getirmezler, hiçbir farklılığı, farklılığı nedeniyle yargılamazlar, farklıyı anlamaya çalışırlar. Birbirimizi anlamadığımız takdirde, birbirimizi paylaşamayız.

Modernizmin de geleneğin de yerine göre çeşitli açmazlar(ı) olduğuna işaret ediyorsunuz kitabınızda. Peki sağlıklı bir düşünceye sahip bireyin bu ikiliyle ilişkisi nasıl olmalıdır? Bir denge mümkün ve gerekli midir?

Modernlikleri de, gelenekselcilikleri de mutlaklaştırmadığımız, ebedileştirmedığımız takdirde; modernliklerin de, geleneğin de, sorgulanabilir, tartışılabilir, reddedilebilir, kabul edilebilir yanları olabileceğini kabul ederek bir çıkış

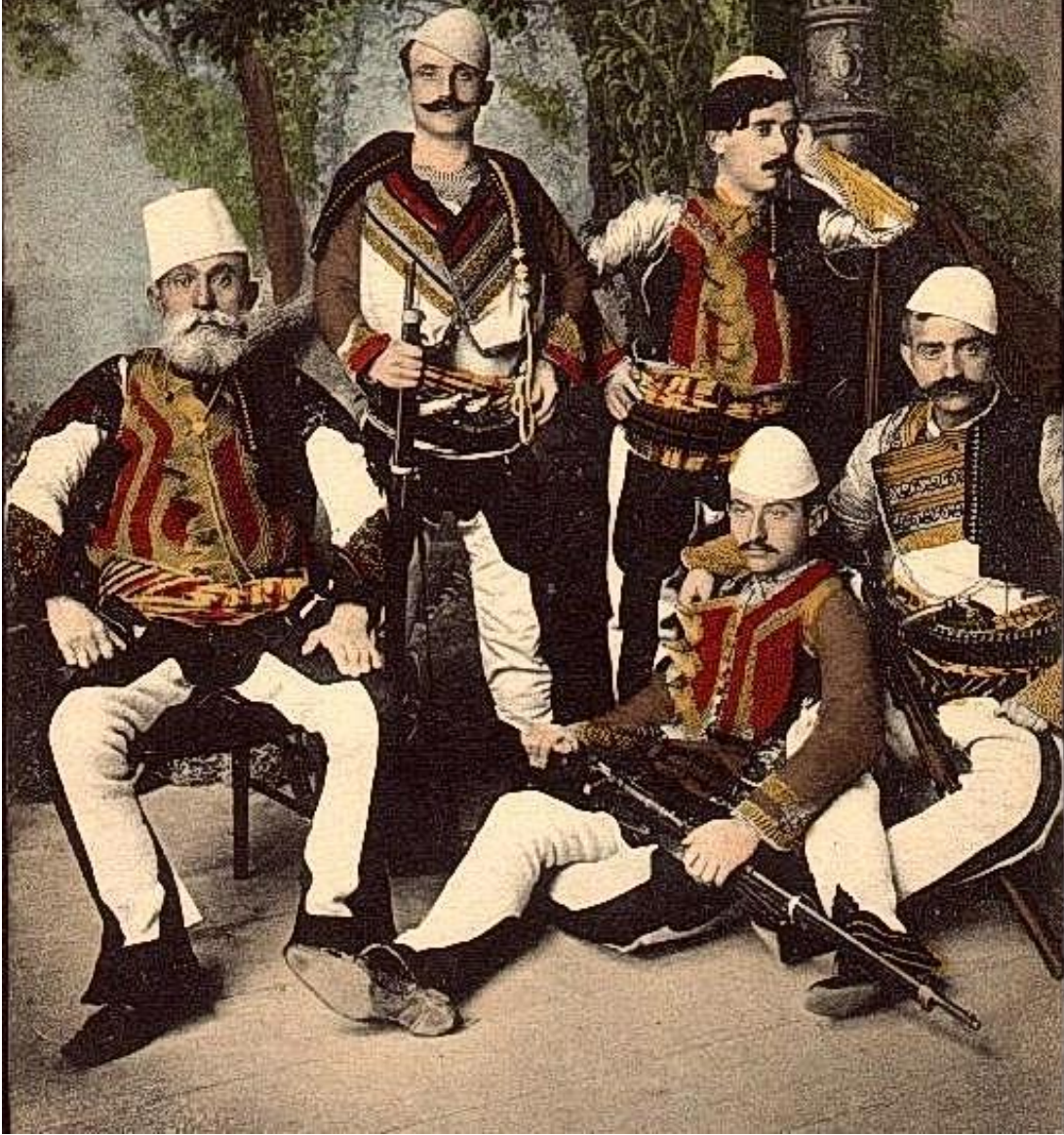
yolu bulabiliriz. Toptan kabuller gibi, toptan redler de kutuplaştırıcı bir etki uyandırır. Kendi doğrularını yüceltenlerle diyalog kurulamaz. Geniş ufuklu yaklaşımların/çerçevelerin gerekli olduğunu düşünüyorum. Tarihsel bir kavşakta duruyoruz. Kararlı, anlamlı, onurlu ve derinlikli ilişkiler ve tavırlar geliştirmek durumundayız. Her ideolojik karşıtlık sorunları derinleştirir. Saldırgan ve yargılayıcı bir üslup yerine; entelektüel derinliği, bağımsızlığı ve ahlâkı esas alan bir üslubumuz olmalı. Hep başkalarını sorgulamak yerine, kendi yetersizliklerimizi de konuşabilmeli, tartışabilmeliyiz.

Son olarak Batı dünyasını sorsak? Tüm nitelikli değerlerin altüst edilip harcandığı bir uygarlık olarak Batının bugünü geçmişinden de karanlık. Siz, Batının muhalif düşünürlerini de takip eden biri olarak herhangi bir umut görebiliyor musunuz oralarda?

Batı dünyası kendisini her konuda çok başarılı ve tek saydığı için artık yeni şeyler düşünmeye, üretmeye, farklı dünyaları, gelişmeleri anlamaya ihtiyaç duymuyor. Batı entelektüel hayatı da ideolojik bağımlılıktan kurtulamıyor, köhne ırkçı reflekslerden kurtulamıyor. Batı düşünce hayatı da büyük bir rehavet içerisinde. Batı entelektüel hayatının gündeminde de fikirlerden çok ideolojik/ırkçı klişeler var.

Röportaj: Ali Görkem Userin

İşkodra Arnavutları

www.muslumanarnavutluk.com

"Müslüman Arnavutluk'un Haftalık Bülteni Muştı" hiçbir ticari gaye gütmmez ve sadece elektronik ortamda yayımlanır. Yayımlanan yazıların müellifleri tarafından saklı tutulan hakları dikkate alınmak kaydıyla yazı ve sair materyal iktibas edilebilir.